

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN
ULUSLARARASI EĞİTİM FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sema ER

Ankara-2015

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN
ULUSLARARASI EĞİTİM FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sema ER

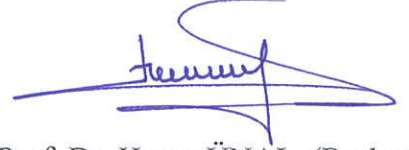
Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR

Ankara-2015

KABUL VE ONAY

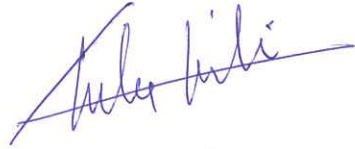
Sema ER tarafından hazırlanan “Yumuşak Güç Kavramı Bağlamında Türkiye’nin Uluslararası Eğitim Faaliyetleri” başlıklı bu çalışma, 18.09.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan ÜNAL (Başkan)

Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Tuba ÜNLÜ BİLGİÇ (Üye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi 'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

01.07.2015

Sema ER

ÖZ

ER, Sema. **Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'nin Uluslararası Eğitim Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Bu tez, günümüz dünyasında önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan yumuşak gücü ve bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulamakta olduğu uluslararası eğitim faaliyetlerini tarihsel gelişmeler, uluslararası ilişkiler, ülkenin siyasi, kültürel ve dış politika değerleri açısından incelemektedir. Tez içerisinde güç kavramı, gücün değişen mahiyeti, yumuşak güç kavramı ve yumuşak gücün kaynakları kapsamlı bir şekilde tanımlanmaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin özellikle son yıllarda artan yurt dışına yönelik eğitim projeleri, yumuşak güç bağlamında değerlendirilmiştir. Tez de, bir dış politika ürünü olarak Türkiye'nin kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı uluslararası eğitim faaliyetleri özelde incelenmiştir. Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetlerini üstlenen kamu kurumları; Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı mercek altına alınmış, faaliyetleri ortaya konulmuş ve yumuşak güç kavramı ile uluslararası eğitim faaliyetlerinin ilişkili olduğu iddia edilmiştir. Bunlar yapılırken Türkiye'nin kamu kurumları eliyle yapılan uluslararası öğrenci politikalarının analizi yapılmış, yapılan analizler tablolar ve grafiklerle ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Yumuşak Güç, Uluslararası Eğitim Faaliyetleri, Türkiye'nin Uluslararası Eğitim Faaliyetleri, Türkoloji Projesi, Türkiye Bursları Projesi, TİKA, YTB, MEB, YEE, DİB.

ABSTRACT

Er, Sema. **Turkey's International Education Activities in the Context of Soft Power Concept**, Master Thesis, Ankara, 2015.

This thesis investigates soft power which is an important concept in today's world and international educational activities implemented by Turkey in terms of historical development, international relations, political, cultural and foreign politics' values, as well. Throughout the thesis, the term of power, changing nature of power, the concept of soft power and sources of soft power were inclusively defined. In the study, projects related to education abroad which has been increased significantly nowadays were evaluated in the context of soft power. In the thesis, international educational activities carried out by state institutions and organizations of Turkey as a foreign politics output were especially examined. Such state institutions carrying out Turkey's international activities as Turkish Cooperation and Coordination Agency, Yunus Emre Institute, the Presidency for Turks and Related Communities, Ministry of Turkish National Education and Directorate of Religious Affairs were held under microscope, their activities were identified and it was claimed that educational activities are interrelated with the concept of soft power. Simultaneously, international student policies of Turkey implemented by Turkish state institutions and organizations were analyzed. The results of analyses were shown in tables and graphs, as well.

KeyWords

Soft Power, International Educational Activities, Turkey's International Educational Activities, TurcologyProject, Turkish Scholarship Projects, TİKA, YTB, MEB, YEE, DİB.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR	v
GRAFİKLER VE TABLOLAR DİZİNİ	vi
ÖNSÖZ.....	vii

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ BÖLÜM

GÜÇ VE YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

2. GÜÇ VE YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI.....	5
2.1. Güç Kavramı	5
2.2. Gücün Mahiyetinin Değişimi	8
2.3.Yumuşak Güç	14
2.4. Yumuşak Gücün Kaynakları	19
2.4.1. Kültür	21
2.4.2. Siyasi değerler	22
2.4.3. Dış politika	24
2.5. Genel Değerlendirme	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI EĞİTİM FAALİYETLERİ: KAMU KURUM VE KURULUŞLARI

3. TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI EĞİTİM FAALİYETLERİ: KAMU KURUM VE KURULUŞLARI	29
3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri	30
3.1.1.Kalkınma Yardımı Kavramı.....	30
3.1.2. Kalkınma Yardımlarının Tarihsel Gelişimi	31
3.1.3. 1999'e Kadar Türkiye ve Kalkınma Yardımları	33
3.1.4. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri	34
3.2. Türkoloji Projesi, Yunus Emre Enstitüsünün Kuruluşu ve Faaliyetleri	39
3.2.1. Türkoloji Projesi	39
3.2.2. Yunus Emre Enstitüsünün Kuruluşu ve Faaliyetleri	41
3.3. Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Kuruluşu ve Faaliyetleri	47
3.3.1. Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş.....	47
3.3.2. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri.....	52
3.4. Millî Eğitim Bakanlığı'nın Uluslararası Eğitim Faaliyetleri	54
3.4.1. Uluslararası Dini Eğitim ve Öğretim	55
3.4.2. Yurt Dışı Eğitim ve Öğretim.....	56
3.5. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Uluslararası Eğitim Faaliyetleri	59
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	65
ÖZGEÇMİŞ	71

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

BKH : Binyıl Kalkınma Hedefleri

DAC : Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Committee)

DİB : Diyanet işleri Başkanlığı

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

PKO : Program Koordinasyon Ofisi (TİKA)

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TDV : Türk Diyanet Vakfı

TİKA : Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TİKA TKYR : TİKA Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu

YEE : Yunus Emre Enstitüsü

YTB : Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GRAFİKLER VE TABLOLAR DİZİNİ

Tablolar

1. **Tablo-1: Gücün Çeşitleri**
2. **Tablo-2: Sert ve Yumuşak Güç Kıyaslaması**
3. **Tablo-3: Yumuşak Gücün Kaynakları**
4. **Tablo 4: Türkoloji Projesi Kapsamında Uluslararası İşbirliği Yapılan Ülkeler**
5. **Tablo-5: Yunus Emre Kültür Merkezleri**
6. **Tablo-6: Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe Kursu Açılan Merkezler**
7. **Tablo-7: Türk Cumhuriyetleri İle Türk ve Akraba Topluluklarında Açılan Öğretim Kurumları İle Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezleri**

Grafikler

1. **Grafik-1: Kalkınma Yardımlarının Eğitim Faaliyetlerinin Yıllara Göre Dağılımı**
2. **Grafik-2: Yıllara Göre Türk Kültür Merkezlerinde Açılan Türkçe Kurslarına Devam Eden Öğrenci Sayıları**
3. **Grafik-3: Büyük Öğrenci Projesi ve Türkiye Bursları Projesi Yıllara Göre Burslandırma Sayıları**
4. **Grafik-4: Büyük Öğrenci Projesi Başlangıcından Bu Yana En Çok Burslandırma Yapılan İlk Beş Ülke**
5. **Grafik 5: Türkiye’de açılan Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liselerinde Yıllara Göre Okuyan Öğrenci Sayısı**
6. **Grafik-6: Yıllara Göre Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezlerinde Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı**
7. **Grafik-7: Yıllara Göre Türk Cumhuriyetleri İle Türk ve Akraba Topluluklarında Açılan Örgün Öğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrenci Sayısı**

ÖNSÖZ

“Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye’nin Uluslararası Eğitim Faaliyetleri” başlığı altında yaptığım bu çalışmada Türkiye’nin uluslararası eğitim faaliyetlerini yumuşak güç bağlamında araştırmaya çalıştım.

Çalışmam sırasında, yasal düzenlemelerden ve resmi kurumlar tarafından yayınlanan faaliyet ve Türkiye Kalkınma Yardımları raporlarından yararlandım. Çalışma sonunda Türkiye’nin uluslararası eğitim faaliyetlerinin özellikle son yıllarda artarak ve çeşitlenerek devam ettiği sonucuna vardım. Uluslararası eğitim faaliyetlerinin Türkiye’deki yapısının kurumsallaştığını fakat görevli kurumların henüz mükemmelleşmediğini tespit ederek, somut önerilerde bulundum. Önerilerimi kurumların ellerindeki fırsatları makul ve imkanlar dahilinde en üst düzeyde kullanmadıkları şeklindeki tespitim şekillendirdi.

Çalışmamın her kısmında bana yol göstererek büyük destek veren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR’a teşekkür ederim. Bu tezi, hayatım boyunca üzerime titreyen, desteklerini esirgemeyen annem ve babama ithaf ediyorum.

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

Türkiye'nin dış politikasında uluslararası eğitim faaliyetleri incelendiğinde, Türkiye gerek ekonomik, kültürel ve insani yardımlar aracılığıyla dünyanın pek çok bölgesine gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleriyle Ahmet Davutoğlu'nun Stratejik Derinlik kitabında bahsettiği merkez ülke olma yolunda izlediği politikalar ile bulunduğu coğrafyada önemli bir güç olma yolunda ilerlemektedir. Bu çalışmada Yumuşak Güç kavramını ilk kez kullanan Joseph Nye'nin Yumuşak Güç kavramı bağlamında Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetleri incelenecektir. Özellikle son yıllarda gelişmiş Batı ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de gittikçe önem kazanan uluslararası eğitim faaliyetleri dış politikada etkililiği arttırmaktadır. Bu bağlamda, dış politikada yumuşak gücü artırabilmek amacıyla uluslararası eğitim faaliyetlerini yürütebilmek için, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü kurulmuş, bu kurumların haricinde, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, TİKA gibi kurumlar uluslararası alanda faaliyet gösterdikleri eğitim faaliyetlerini son yıllarda artırarak devam ettirmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin yürüttüğü uluslararası eğitim faaliyetleri yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyulmuş ve yeniden yapılandırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin kamu kurumlarının yürüttüğü uluslararası eğitim faaliyetlerinin yumuşak güç ile ilişkilendirilebileceğini, yürütülen uluslararası eğitim faaliyetlerinin ortaya çıkış nedenlerini, yürütülen faaliyetlerin etkililiğini, bu faaliyetleri yürüten kamu kurumlarının kuruluş nedenlerini ve faaliyetlerini ortaya koymaktır. Bu tezde, "Yumuşak güç, yumuşak gücün kaynakları nedir?", "Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetleri dış politikadaki yumuşak gücünü arttırmakta mıdır?", "Türkiye'nin tarihten itibaren yürüttüğü uluslararası eğitim faaliyetlerinin durumu nasıldır?" sorularına cevap aranacaktır.

Yumuşak Güç kavramı ve bu kavramın uluslararası eğitim faaliyetleriyle ilişkilendirilmesi Türkçe literatürde yeterince tartışılmamıştır. Bu tarz bir çalışmanın Türkçe literatüre ve uluslararası ilişkiler çalışmalarına katkı sağlaması en büyük beklentimizdir. Hiç kuşkusuz uluslararası ilişkilerin kavramlarından bir tanesi olan

yumuşak güç kavramını ve kavramın dış politikaya verdiği yönü açıklamak Türkiye’de yapılan uluslararası ilişkiler çalışmaları açısından da önemlidir.

Türkiye’nin uluslararası eğitim ile ilgili faaliyetlerin teorik boyutunun ne olduğu konusunda ciddi eksiklikler mevcuttur. Eğitime ilişkin yapılan faaliyetlerin neden yapıldığının belirli olmaması ve bu alandaki boşluğun doldurulmaması Türkiye’nin hali hazırdaki uluslararası eğitim faaliyetlerini teorik anlamda yoksun bırakmıştır. Teorisi olmayan bir pratiğin sağlam sonuçlarının mümkün olmadığı uluslararası sistemde, Türkiye’nin sarf ettiği çaba ile dış politikada hak ettiği yeri alması gerekmektedir. Yurt dışında ve yurt içinde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarla yapılan uluslararası eğitim faaliyetleri teorik açıdan temellendirilmesi bu alandaki eksikliği giderecektir.

Çalışmada, Türkiye’nin uluslararası eğitim faaliyetleri yumuşak güç bağlamında istatistiksel verilerle birlikte dış politika ekseninde incelemeye tabi tutulmuştur. Bu konu ile ilgili Türkiye’de son dönemde kitap, yüksek lisans ve makale düzeyinde bazı çalışmaların yapılmış olmasına rağmen, bu çalışma, uluslararası eğitim faaliyetlerinin yumuşak güç bağlamında incelenmesi ve kamu kurumları açısından değerlendirilmesi bakımından yapılan ilk çalışmadır. Araştırmada, Türkiye’nin uluslararası eğitim faaliyetleri yumuşak güç bağlamında değerlendirilmiş olup dış politikadaki yansımaları incelenmiştir. Bu özellikleri bakımından çalışma geniş kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

Türkiye’nin yumuşak güç bağlamında uluslararası eğitim faaliyetlerini konu alan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli (örnek olay) kullanılmıştır. Örnek olay tarama modeli, dünyadaki belirli olay ve olguların (kurum, kuruluş, kişi vb.) derinliğine ve genişliğine, kendisi tanımladıktan sonra kendisi ile ve çevresi arasında olan ilişkilerine bakarak, o olgu veya olay hakkında etraflıca bir yargıya varmayı hedefleyen tarama düzenlemesidir.¹ Bu tezde çalışılan kurumlara bütüncül ve etraflıca yaklaşıp kendi bağlamı içerisinde incelenmesine olanak verdiği için bir yöntem durum çalışması olarak belirtilmiştir.² Türkiye’nin uluslararası eğitim faaliyetleri yapan kamu kurumlarının kurulma

¹ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Nobel, 2005, s.86.

² Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin, 2013.

süreçleri ile tüm bu süreçlerde alınan kararlar ve bu kararların uygulanma şekilleri bu durum çalışmasının konusu olarak ele alınmıştır.

Bu tezde, veri toplamak ve verilerin analizini yapmak için literatür, ulusal ve uluslararası mevzuat taranmış, yayımlanmış faaliyet raporları ve ilgili resmi gazeteler incelenmiş olup uluslararası eğitim faaliyetleri bütüncül bir yaklaşımla araştırılmış, Türkiye'nin nasıl bir yol çizdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ulaşılan veriler "doküman analizi" yöntemi kullanılarak analiz edilmiş, tablo ve grafik oluşturularak yorumlanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma, konuyla ilgili olarak birincil kaynak kitaplar, makaleler, dergiler ve ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinin kullanımı nedeniyle literatür taraması beraberinde ilgili kurumların faaliyet raporlarına ve internet sitelerine dayandırılmıştır. Bu da çalışmaya özgünlük sağlamaktadır.

Çalışmada geçen "uluslararası eğitim faaliyetleri" kavramı, Türkiye'nin yurt içi ve yurt dışında yabancı öğrencilere yönelik her türlü eğitim ve öğretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Tezde kullanılan uluslararası eğitim faaliyetlerinden kastedilen Türkiye'nin kamu kurumlarının düzenlediği eğitim faaliyetleri olup, tezin tamamında bu anlamda kullanılacaktır.

Toplam üç bölümden oluşan tezin bu bölümde; araştırma konusuna yönelik problem durumu, araştırmanın ve araştırma konusunun önemi, araştırmanın cevaplamış olduğu sorular, tez çalışması esnasında uygulanan yöntem, veri toplama ve analiz teknikleri incelenmiş ve detaylı bir şekilde sunulmuştur.

İkinci bölüm, güç kavramının tanımını, gücün farklı boyutlarını, mahiyetinin değişimini, yumuşak güç kavramının tanımlanmasını, yumuşak güç kavramının kaynaklarının belirtilmesini, Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetlerinin yumuşak güç bağlamında değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Üçüncü bölümde farklı ülkelere yönelik uluslararası eğitim faaliyeti yapan kamu kurumları, yaptıkları eğitim faaliyetleri ve göstergelerine yer verilmiştir. Aynı zamanda bu bölümde uluslararası eğitim faaliyeti yapan kurumların kuruluş nedenleri incelenmekte, projeleri, politikaları, yaklaşımları ve faaliyetleri anlatılmaktadır.

Sonuç bölümünde ise uluslararası eğitim faaliyetlerinde yapılanlar, karşılaşılan güçlükler ve bu kurumların dünyadaki durumu tespit edilmeye çalışılmakta ve bu kurumların eğitim faaliyetlerine ilişkin öneriler sunulmaktadır. Yapılan faaliyetlerin

amaçlarına uygun olup olmadığı yumuşak güç bağlamında değerlendirmekte, önümüzdeki dönem için uluslararası eğitim faaliyetlerinin geleceğine ilişkin öneriler sunulmakta, Türkiye için mevcut durumun tespiti ve ileriye dönük projeksiyonlar yapılmaktadır. Sonuç olarak uluslararası eğitim faaliyetlerinin dünya politik sistemindeki yeri ve bu kapsamda Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetlerinin bu süreç içindeki konumu açıklanmaya çalışılmaktadır.

GCCRIS

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜÇ VE YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

Bu bölümde güç nedir tartışmalarından yola çıkılarak, güç kavramının tanımı yapılacak, gücün uluslararası ilişkiler açısından önemi ele alınacak, gücün değişen yapısına değinilerek yumuşak güç incelenecek, arkasından yumuşak gücün kaynakları ve dış politikada etkin kullanımı üzerinde durulacaktır.

2.1. Güç Kavramı

Gündelik hayatımızda çeşitli şekillerde sıklıkla kullandığımız ya da karşılaştığımız güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplininde temel kavramlarından bir tanesi, anahtar kavramların başında gelmektedir. Ancak uluslararası ilişkiler disiplininin en açıklayıcı, anahtar kavramı olan gücün anlamı çok net değildir. Güç kavramı bu denli önemli olmasına rağmen güç ve güç kavramı konusunda yapılan araştırmalar ve çalışmalar, güç kavramının manasını ve ne ihtiva ettiğini net olarak belirleyememiş, basit tanımlamalar yapılmış ve gücün çok yönlü oluşunun üstünde fazla durulmamıştır. Uluslararası ilişkilerin belirli olan hukuk kuralları ve bu kuralları yaptırma gücüne sahip merkezi bir otorite olmadığı için³ uluslararası sistemde devletler var olabilmek amacıyla çeşitli güvenlik ve güç arayışı içerisinde girmekte, uluslararası sisteme yön verme gayreti içerisinde olmaktadır.

Ortaçağdan itibaren gerek imparatorluklar gerekse ulus devletler sisteminde olsun, dünya politikasını büyük güçler belirlemiştir. Devletler sistem içerisinde küresel güç veyahut bölgesel güç olma yarışında birbirinin yerini almaya ya da diğer gücü dengelemeye yönelik tavır sergilemişlerdir.⁴

Sosyal bilimler alanında pek çok kavram gibi güç de farklı tanımlamalara maruz kalmış, her tanım güç kavramının farklı veçhelerine değinmiştir. Hemen hemen her uluslararası ilişkiler disiplininde güç kavramına atıfta bulunulmuş ve kavramın ne kadar önemli olduğu literatürde yer bulmuştur. Gücün tanımlanmasında, bu denli uzlaşma olmamasının nedeni, güç kavramına atfedilen önemin her aktöre

³ Bekir Aydoğan ve Hakan Aydın, **Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik**, İstanbul: Ekopolitik, 2011, s.10

⁴ Haydar Çakmak, **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, İstanbul: Doğu, 2014, s.61.

göre değişkenlik göstermesi, gücün kapsamı ve bağlamından kaynaklanmaktadır. Gücün tanımında, bir amaca ulaşma kapasitesi ya da ona ulaşırken elde edilecek kazanım veya verilecek kayıplar önemlidir.⁵

Thucydides, İbn Haldun, Clausewitz ve Morgenthau gibi siyasi tarihin akışı ve siyasi aktörlerin birbirleriyle ilişkileri hakkında çalışmalar yapan düşünürlerin güç kavramı ile ilgili tanımları, gücün tezahürü ve eksen değişimi konuları ile ilgili çalışmaları hep olmuştur. Antik dönemden günümüz uluslararası ilişkiler dünyasına kadar hemen hemen bütün düşünürler, güç-değer ilişkisini anlamaya ve yorumlamaya çalışmış, gücün eksen değişimini anlamayı ve bu değişimin dinamiklerini tanımlamışlardır.⁶

Güç kavramı, sosyal bilimler içerisinde kendine yer bulmuş pek çok diğer kavram gibi, farklı tanımları yapılagelmiş ve farklı kapsamlarda değerlendirilmiş bir kavramdır. Bazı düşünürlere göre kapasite olarak tanımlanmış, bazılarına göre etki olduğu ifade edilmiş, bazılarına göre ise karşılaştırıldığında bir anlam ifade eden göreceli bir kavram olarak belirtilmiştir. Güç kavramı, bazılarına göre politika yapmada amaç, bazılarına göre ise amaca ulaşmada kullanılan bir araçtır.⁷ Sosyal bilimler alanında çalışma yapan akademisyenler gücü; bir aktörün kendi amaçlarına uygun olan çerçevede diğerlerinin davranışlarını etkileyebilmesini kolaylaştıran, araç ve kapasite olarak tanımlamaktadırlar.⁸

Gücün doğası her geçen gün değişmekte her dönemde farklılaşmaktadır. Sözlükte güç, “fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veyahut bir etkiye karşı koyabilme yeteneği”⁹ olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel Güç, eldeki kuvvetlerin kullanılması yönünde verimli olmayı, davranışsal güç, elde edilmek istenen neticeler için başkalarının davranışlarını etkileme, uluslararası ilişkilerde güç ise, devletlerin başka devletlere uyguladığı baskı sonucunda normal şartlar altında

⁵ Haluk Özdemir, **Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2008, s.117.

⁶ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, İstanbul: Küre, 2013, s.15.

⁷ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, Bursa: MKM, 2012, s.60.

⁸ Martin Giriffiths, Terry O’callaghan, Steven C. Roach, **Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, Cesran (Çev.), Ankara: Nobel, 2013, s.72.

⁹ **TDK sözlük**, (Erişim) 14 Kasım 2014.

başka devletlerin yapmayı tercih etmeyeceği davranışları sergilemesini sağlamaya dönük etki olarak açıklanmaktadır.¹⁰

Uluslararası ilişkiler boyutuyla güç tanımı yapan uzmanlar gücü tanımlarken çok yönlü bakmaktadırlar. Joseph S. Nye'e göre güç, "hava durumu gibidir. Herkes ona bağlıdır ve onun hakkında konuşur; fakat çok azı onu anlar."¹¹ Nye'nin güç tanımı; "başkalarının davranışlarını, istediğimiz sonuç doğrultusunda etkileyebilme kapasitesidir."¹² Morgenthau gücü, aktörler arası bir ilişki türü olarak belirtirken, uluslararası politikanın en temel aracı ve politikaların gerçekleştirilmesi için kullanılan araç olarak tanımlamıştır.¹³ Holsti'nin güç tanımında, bir devletin çeşitli ikna yöntemleri kullanarak (müzakere, zorlama, ödül, ceza) muhatap aldığı devletin hareket sahasını ve davranışlarını, kendi isteği ve çıkarı doğrultusunda etkileme ve yönlendirme olarak açıklamıştır.¹⁴ Dahl güç kavramını, A olarak niteleyebileceğimiz bir aktörün, diğer bir B aktörüne onun aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi yaptırma yetisi olarak ifade etmiştir.¹⁵ Waltz'a göre güç, karşılıklı yaptırımların ve bağlılığın gerekli olduğu uluslararası sistemde, diğer diğer devletlere bağlı kalmadan istediği kararı alabilme ve uygulayabilme kapasitesidir.¹⁶ Frey gücü "aktörler arasında, aktörlerden birinin eyleminin diğerlerinin eylemlerini en azından kısmen değiştirdiği ilişki" biçiminde tanımlamaktadır.¹⁷ Görüldüğü üzere güçle ilgili farklı tanımlamalar onun karmaşık yapısını ortaya koymaktadır. Güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplininde en önemli kavramlardan biri olmuştur. Bununla birlikte gücün çeşitlerini ortaya koyarak bu kavramın tasnifiyle açıklanmasını sağlamak yararlı olacaktır.

Günümüz dünyasında ülkenin ulusal gücü denildiği zaman akla silahlı kuvvetler gelir ki bu da sert güç demektir. Uluslararası sistemde rol oynamak isteyen devletlerin daima sahip olması gereken askeri güç, bir ülkenin hayatta kalmasının teminatı olan bir olgudur. Uluslararası ilişkilerde, ulusal gücün en önemli

¹⁰ Sait Yılmaz, **Yumuşak Güç ve Evrimi**, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2011, s.31. (akt. Tezkan, 2005)

¹¹ Joseph S. Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, Ankara: Elips, 2005, s.11.

¹² Tuba Çavuş, **Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 2012. s.25.

¹³ Atilla Sandıklı, **Yumuşak Güç Savaşları**, 17 Şubat 2015 (Erişim)

<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-201409106guvenlik-11.pdf> ,17 Şubat 2015, s.186.

¹⁴ Sandıklı, **a.g.e.**, s.187.

¹⁵ Haydar Çakmak (Ed.), **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, İstanbul: Doğu, 2014, s.60.

¹⁶ Sandıklı, **a.g.e.**, s.187.

¹⁷ Çakmak, **a.g.e.**, s.60.

belirleyicilerinden biri de ekonomidir. Ekonomi, aktörlerin küresel ve büyük güç olmasının en temel unsurlarından biridir. Aynı zamanda küresel güç olmak, sadece ekonomisi güçlü olmak değil, ekonomik gücün güvenliğini sağlamak ve ihtiyaç duyulduğunda farklı kaynaklara sahip olmak amacıyla hali hazır bir askeri güce sahip olmaktan geçmektedir.¹⁸

2.2. Gücün Mahiyetinin Değişimi

Uluslararası örgütlerin çoğalması, sivil toplumun yaygınlaşması ve güçlenmesi, devletlere bağlı olmayan ünitelerin çoğalması ve dünyada medyanın organlarının gelişmesi ve çeşitlenmesi, içinde var olduğumuz uluslararası sistemde yeni güç kavramlarını doğurmuş ve bu kavramların tartışmalarını yaşanmıştır. Yeni sistemde ortaya çıkan güç formları sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç şeklinde belirtilmiş ve kavramlaştırılmıştır.

Sert gücün tanımı, zorbalık askeri müdahale ve baskıyı içerirken, akıllı güç kavramı sert ve yumuşak gücü birleştirme becerisi olarak ifade edilmiştir.¹⁹ Yumuşak güç kavramı; ikna eder, gönülleri ve fikirleri kazanır, sert güç caydırır, zorla sağlar, akıllı güç ise bunların en uyumlu ve dengeli karışımının bir araya getirilmesi olarak kavramsallaştırılmıştır.²⁰

Günümüzde güç, gelişmiş demokrasilerde geçmişte olduğundan daha soyut ve daha az zorlayıcıdır.²¹ Uluslararası sistemin doğasındaki ve kurallardaki değişim güç kavramının değişmesine olanak sağlamıştır. Dünyanın başlangıcından itibaren sert güç olarak ifade edilen askeri güç ve yetenekler, en gerekli güç olarak kabul edilmişken, içinde bulunduğumuz enformasyon dünyasında artık sert güç önemini yitirmeye başlamış ve yerini toplumları istendiği şekilde hareket ettirme, alakalarını cezbetme ve müzakere yöntemiyle aktörleri kullanma olarak ifade edilen yumuşak güç kavramına bırakmıştır.²²

Sovyetler Birliğinin dağılarak tarihe karışmasıyla Soğuk Savaş mücadelesinden ABD galip çıkmıştır. Bu durum hakkında yapılmış bir analizin sonucunda ortaya çıkan yumuşak güç kavramı, sert gücün başarıyı sağlamada tek bir unsur olmadığını,

¹⁸ Sait Yılmaz, **Güç ve Politika**, İstanbul: Alfa, 2008, ss.33-36.

¹⁹ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=198820> erişim tarihi 31.03.15 Joseph S. Nye, the **Dailystar**, 06.09.2006 “Yumuşak güce daha fazla başvurmalıyız”, (16/09/2006, çev.radikal gazetesi)

²⁰ Sait Yılmaz, **Akıllı Güç**, İstanbul: Kumsaati, 2012, s.51-52.

²¹ Nye, **Yumuşak Güç**, s.37.

²² Sandıklı, **a.g.e.**, s.189.

farklı güç unsurlarının da olabileceğini göstermiştir. Bu açıdan soğuk savaşın sona ermesi güç kavramının mahiyetini büyük ölçüde değiştirmiştir.²³ Gücün mahiyetinin dönüşümü ile birlikte, başta ABD olmak üzere özellikle Batı dünyasında, güvenlik planlamaları yapılırken sert güce ilave olarak yumuşak gücü de hesaba katmaktadırlar. Böylece batı dünyası güç kavramına yeni bir projeksiyon kazandırmışlardır. Otoriter rejimlere sahip olan, Afrika ve Ortadoğu gibi az gelişmiş veya sanayileşmemiş ülkelerde gücün kavramının mahiyetinde henüz bir değişiklik yaşanmamıştır. Çin, Hindistan ve Brezilya gibi gelişmekte olan ülkelerde aynı sanayileşmemiş ülkelerde olduğu gibi geleneksel askeri güç önemli ve ön plandadır. Bütün bunlara rağmen, sert gücün en önemli güç formu kabul edildiği 19. ve 20. yüzyılın aksine yumuşak güç günümüzde sert gücün önüne geçmiş ve yumuşak güç uluslararası ilişkilerde daha etkin rol oynamaya başlamıştır.²⁴

Bilim ve teknolojiadaki ilerlemeler, modern iletişim vasıtalarının gelişmesi ve sosyal dönüşümler sert gücün uluslararası politikada etkinliğini azaltmaktadır. Elde edilmek istenen sonuçları başkalarını zorlamadan, tehdit etmeden ve tehlikeye atmadan, onlarda hayranlık duygusu uyandırarak istediğini yaptırma kuvveti olan yumuşak güç küresel bilgi çağında daha önemli hale gelmiştir.²⁵ Devletler, uluslararası kamuoyunu küresel bilgi çağı araçlarını kullanarak istedikleri şekilde yönlendirdiklerinde, uluslararası sistemde geniş hareket alanına sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda diğer devletlerin davranışlarını etkilemekte ve şekillendirmektedirler.²⁶ Nye'a göre bilgi devrimiyle birlikte ulusal sınırları aşan sanal toplum ve ağlar ortaya çıkmıştır. Bu sanal toplum ve ağların etkisiyle uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları büyük roller oynayacaktır. Bu tür organizasyonlar bireyleri ulus üstü platformlarda buluşturdukları için yumuşak güç sahibi olacaklardır.²⁷

Günümüz bilgi ve iletişim toplumunda güç, toprak, askeri güç ve doğal kaynaklara daha az bağlı kalmaktadır. Devlet liderleri, amaçlarını gerçekleştirebilmek için, bilgi, inanç ve fikirlerin gücüne inanmakta ve bu minvalde

²³ Sevilay Yıldırım, **Rusya'nın Avrasya Politikasında Yumuşak Güç: İmkânlar ve Sınırlar**, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, 2014, s.13.

²⁴ Yılmaz, **Yumuşak Güç ve Evrimi**, s.31.

²⁵ Sandıklı, **a.g.e.**, s.189.

²⁶ Özdemir, **a.g.m.**, s.138.

²⁷ Nye, **Yumuşak Güç**, s.38.

hareket etmektedirler.²⁸ Elbette yumuşak gücün her istenilenin elde edilmesini sağlayacağı söylenemez. Uzun vadeli ve kalıcı sonuçlar ancak aktörlerin karşılıklı rızalarının ve bir amaçlar birlikteliğinin mevcut olduğu durumlarda ortaya çıkacaktır. Tehdit ve şantaj dayalı politikaların uluslararası ilişkilerde başarısız kaldığını gösteren son yüzyılın siyasi tarihi, bu anlamda açık ve net bir kanıt oluşturmaktadır.²⁹

Kavramsal olarak aynı şekilde adlandırılmasa da, yumuşak güç sınıfına sokabileceğimiz uluslararası politikalar tarihin her safhasında görülebilir. İşgal edilecek ülkelere daha önce propaganda kapsamında faaliyetler düzenlenir, halkın huzur ve rahatını güvence altına alacak uygulamalara yer verilirdi. Osmanlı Devleti'nin bir yeri işgal etmeden önce tüccarlarını ve fikir adamlarını bölgeye göndermesi, Osmanlı Devleti'nin bölgeye müdahil olduğunda halkın rahatının bozulmayacağı yönünde algılama oluşturulma çalışmaları yapıldığı bilinmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda Fransa'nın kültürünü tüm dünyaya tanıtmaya ve dilini diplomasi dili haline getirmeye yumuşak gücü kullanmaya erken dönemlerde başladığının göstergesi olmuştur. Fransız İhtilali ile birlikte farklı ülkelerin devlet adamları ve Fransız ihtilalinin fikirleri kullanılarak o ülkelerin halklarının Fransa'ya sempati ile bakmaları sağlanmıştır. 1. Dünya Savaşıyla yumuşak güç oluşturma çabalarını başlatan ABD ve birçok devlet kendi kültürlerini tanıtmak için birbirleriyle yarışmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği birçok ülke halklarını ideolojisiyle kendisine çekmek için çaba harcamış, ABD ise ilk kapsamlı yumuşak güç hareketi olan Marshall Planı'nı hayata geçirmiştir. ABD söz konusu plan çerçevesinde çeşitli ülkelerde "Barış Gönüllüsü" görevlendirmiş, böylelikle birçok ülkenin ekonomik ve sosyal anlamda güçlenmesi için rehberlik çalışması yapmaya katkıda bulunan bu gönüllüler ile Amerikan kültürünü yaymaya çalışmıştır.³⁰

²⁸ Vedat Demir, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta, 2012, s.23.

²⁹ Necati Anaz, **ABD Örneğinde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika**, Ankara: Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, 2013, s.8.

³⁰ Yılmaz, **Yumuşak Güç ve Evrimi**, s.32.

Tablo 1: Gücün Çeşitleri³¹

Gücün Çeşitleri	Davranışlar	Kullanılan araçlar
Sert Güç -Askeri Güç -Ekonomik Güç	-Koruma -Zorlama -Vazgeçirme -Teşvik verme -Rüşvet Verme	-Tehdit etme -Askeri Müdahale -Kredi verme -Yatırım yapma
Yumuşak Güç	-Cazibe ve hayranlık oluşturma, -Gündemi belirleme	-Değerler, Kültür -Politikalar, siyasi değerler -Kurumlar

Uluslararası sistemde devletler, gelebilecek muhtemel tehditlere ve tehlikelere karşı koymak, kendi çıkarları doğrultusunda istenen sonuçları biran evvel almak için sert güçlerini kullanırlar. Ekonomik güç kullanmak, tıpkı askeri gücü kullanmak gibi basit bir iştir. Devletler, istedikleri ve çıkarları doğrultusunda farklı ülkelere rüşvet veya kredi verebilir, kısa bir süre içerisinde yabancı banka hesaplarında bulunan yatırımlarını çekebilirler. Yumuşak gücü kullanmak ise bütün bunların aksine çok zordur; yumuşak güç kaynaklarının ve yumuşak güç sonuçlarının elde edilmesi devletlerin kontrolü dışındadır ve etkileri büyük ölçüde kamuoyunun kabulüne bağlıdır. Yumuşak güç kaynakları, dolaylı yollardan ve politikalardan etkilendiği için beklenen sonuçları almak yıllar geçebilir.³²

³¹ Nye, **Yumuşak Güç**, s.37

³² Nye, **Yumuşak Güç**, s.100.

Sert ve yumuşak gc arasındaki farkı, tablodaki gc eşitleri üzerinden uygulanan davranışlar ve bu davranışların sonuçları göstermektedir. Sert gc formu; koruma, caydırma, emir, zorlama, ikna etme gibi tutum ve davranışlarından oluşurken, yumuşak gc formu; gündemi belirleme, müzakere yoluyla yanına çekme, cazibe yaratma ve hayranlık uyandırma özelliklerine sahiptir. Sert gcte; karşı aktörün davranışlarını şekillendirebilmek için; zorlama, yaptırım, rüşvet ve ekonomik gc kullanılırken, yumuşak gcte ise karşı aktörün davranışlarını; kamu kurumları veya STK'lar, toplumun değerleri, ülkenin kültürü ve politikaları şekillendirebilir. Öte yandan tablodaki sert gc formunda gerileme yaşamakta olan bir devlet, sadece sert gücünü değil, aynı zamanda uluslararası gündemi oluşturma becerisini ve çekiciliğini tamamen olmasa da kaybedebilir.³³ Bu durumun tam tersi yaşanabilmektedir. Sert gc kapasitesi yüksek olan ülkeler, sert gücünü orantısız bir şekilde kullandıklarında yumuşak gclerini kaybedebilmektedirler. Dünya sinemasının büyük bir bölümünü, dünyanın en prestijli üniversitelerini ve dünya markalarının merkezi olan ABD, elinde olan mutlak gücü tam ynlendirememekte, sert gc ve yumuşak gc arasındaki dengeyi tam sağlayamamaktadır. Dış politikada sahip olduğu sert gücü orantısız kullanması tüm dünya ülkelerinin ve basının tepkisini çekmekte, anti-Amerikanizm taraftarlarında artış görülmektedir.³⁴

---

³³ Anaz, a.g.e., s.10.

³⁴ Meltem nal Erzen, **Kamu Diplomasisi**, İstanbul: Derin, 2014, s.12.

Tablo 2: Sert ve Yumuşak Güç Kıyaslaması³⁵

Sert güç	Yumuşak güç
-Zorlama	-İkna, ideoloji
-Elle tutulur, gerçek	-İmaj, semboller
-Ekonomi, askeri	-Kültür, değerler
-Dış kontrol	-Kendi kendini kontrol
-Bilgi	-Saygınlık, prestij
-Hükümet	-Toplum
-Doğrudan olarak	-Dolaylı olarak
-Kasıtlı yapılan	-Kendiliğinden oluşan

Yumuşak güç sert güce nazaran daha az maliyetlidir. Bir devlet ne kadar büyük sert güce sahip olursa olsun uluslararası çıkarlarını korumak için tehdit ve güç başvurması maliyetli olmaktadır. ABD'nin Irak ve Afganistan savaşlarına aktardığı kaynaklar ABD'nin bütçesinde büyük boşluklar yaratmıştır. Uluslararası ilişkilerin pazarlık gücünü azaltmış Bush döneminde olan bu sorunlar Obama döneminde dış ilişkilerde yerini yumuşak güce bırakarak, işsizlikle mücadele gibi ekonomik politikalar izlemesine neden olmuştur.³⁶

³⁵ Sait Yılmaz, **Güç ve Politika**, İstanbul: Alfa, 2008, s.55.
(akt. Javier Noya,2005, s.35)

³⁶ Anaz, **a.g.e.**, s.13.

2.3.Yumuşak Güç

Soğuk savaşın sonunda, bir devletin askeri ve ekonomik güçlerinden farklı olarak kendi kültürü ve uluslararası platformlarda sahip olduğu cazibesi ile istediğini alma yeteneği olarak ortaya atılmış bir kavram olan yumuşak güç terimini³⁷ Joseph S. Nye, 1990 yılında kaleme aldığı *Bound to Lead*³⁸ adlı kitabında temellendirmiştir. Nye bu kitabında, diğer devletler üzerinde nüfuz tesis etmenin değişik yolları olabileceğinden bahseder. Bu yollardan biri teşvik (havuç) ise diğeri tehdit (sopa) metodudur. Bir devlet, uluslararası politika sahasında istediği sonuçları, başka devletlere zor kullanmadan, baskı yapmadan, o ülkelerin onu takip etmek istediği, onun sistemini benimsediği için de elde edebilir. Yazar bu kitapta gücün bu veçhesi için “diğerlerinin sizin arzu ettiklerinizi istemelerini temin etmek”, “gücün dolaylı hali” veya işbirlikçi (*co-optive*) güç terimlerini kullanır. Tercihleri idare edebilmek kabiliyeti kültür, ideoloji ve teamül gibi maddi olmayan güç kaynakları ile alakalıdır. Nye, gücün bu boyutunun umumiyetle askeri ve iktisadi güç gibi maddi kaynaklar ile alakalı sert komuta gücünün aksine, yumuşak güç olarak düşünülebileceğini ifade eder.³⁹ Yumuşak güç, hedef ülke veya ülkelere uygulanan veya uygulanma tehdidinde bulunulan bir güç değildir. Yumuşak güç edilgendir, yerinde durur, diğer ülkeler kendiliklerinden bu güçten etkilenirler ve davranış biçimlerini değiştirmeye hazır hale gelirler.⁴⁰

Nye'ya göre güç kullanımının farklı ve dolaylı yolları vardır. Uluslararası sistemde yumuşak gücü fazla olan aktör devlet, başka ülkelerin peşinden gitmek istediği, değerlerine hayran olunan, uluslararası kamuoyunda gıpta ile bakılan, onun refah ve açıklık düzeyine erişmek için çaba harcanan devlettir. Böyle bir ortamda aktör devlet için, uluslararası ilişkilere yön vererek dünya gündemini belirlemek ve diğer ülkelerin ilgilerini çekmek, onları ekonomik ya da askeri güç ile zorlamaktan ve tehdit etmekten daha iyi sonuç vermektedir.⁴¹ Yumuşak gücü olan devlet, Ulusal ve uluslararası gündemi belirlerken, diğer aktörlerin davranışlarını kendi çıkarlarına hizmet edecek biçimde yönlendirirken ve elde ettiği çıkarların onların amaç ve

³⁷ Demir, **a.g.e.**, s.21.

³⁸ Joseph S. Nye, **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, New York: Basic Book, 1991.

³⁹ Demir, **a.g.e.**, s.22.

⁴⁰ Yılmaz, **Güç ve Politika**, s.53.

⁴¹ S. Joseph Nye, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, Gürol Koca(Çev.), İstanbul: Literatür, 2003, s.11.

değerlerine ters düşmemesini yönünde davranış sergilemektedir. Ayrıca bir devlet; amaç ve değerlerini başka devletler nezdinde meşrulaştırıp ve bunların benimsenmesini sağlarsa, sert gücünü daha az kullanarak daha fazla etki alanını genişletebilir. Çünkü yumuşak güç denilen güç formu, sert gücün etkisinden daha fazla ve uzun vadeli etki ve kontrol imkanı verir.⁴² Bir ülkenin yumuşak güç kapasitesini belirleyen unsurlar, sert güçten daha fazla etkiye sahip olmaktadır. Devletlerin yumuşak güç kapasitesini etkileyen unsurların başında; eğitim, kültür, bilimsel araştırma, yenilik teknolojileri, ekonomi, sanat, sinema, turizm gibi alanlar gelmektedir. Aktör devlet bu alanlar çerçevesinde ne kadar hakkında konuşulan bir devlet olup, farklı kesimler tarafından takip edilir ve merak konusu olur ise yumuşak gücü artmakta ve etkisini sürdürmektedir.⁴³

İbrahim Kalın'a göre, sert gücün aksine yumuşak güç formu daha fazla etki ve nüfuz alanlarına sahiptir. Yumuşak gücün beslendiği bir takım unsurlar vardır. Bu unsurlar, bir ülkenin sosyal sermayesinin göstergesi olarak kabul edilmekte ve ülkenin yumuşak güç derinliğini ortaya koymaktadır. Bir ülkenin, kültür ve eğitim faaliyetleri, turizm etkinlikleri, medya organları, sinema filmleri, edebiyat eserleri, mimari yapıları, sanat zenginliği ve çeşitliliği yükseköğretim kurumları, sivil toplum kuruluşları, bilim, sanayi ve teknolojik alt yapısının iyi olması ve yeniliklere açık olması, ekonomik işbirliği yapılacak unsurların varlığı ve diplomasisinin güçlü olması yumuşak gücünün kapasitesini göstermektedir. Bu unsurların bileşkesinden yumuşak güç kapasitesi ortaya çıkmaktadır.⁴⁴ Günümüz dünyasında ve gelecekte uluslararası ilişkiler, devletlerin sert güç ve yumuşak güçlerini kullanarak etkinliklerini arttırdıkları bir ortamda yürütülecektir.⁴⁵

Yumuşak gücün ne olduğu konusunda tam ayırım yapmak mümkün görünmemekle birlikte yapılan tanımlamalar ve yumuşak gücü ölçmek için bazı kriterler belirlenmiştir. Yumuşak gücün ölçülebilmesini sağlayan bu kriterler; bilgiye ulaşabilme kabiliyeti, uluslararası bir olay karşısındaki tutumu ve reaksiyon hızı,

⁴² Yılmaz, **Güç ve Politika**, s.53.

⁴³ Yılmaz, **Akıllı Güç**, s.54.

⁴⁴ İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey", **Perceptions**, 2011, s. 9

⁴⁵ Soner Karagül, **Türkiyenin Balkanlardaki Yumuşak Güç Perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı**, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, C.8, S.1, Ankara, 2013, s. 80.

iletişim gücü, istişare yapabilme becerisi, yeniliklere hızlı ayak uydurması gibi sıralanabilir.⁴⁶

Yumuşak güç, etkinin kaynağı olmasına rağmen sadece etki değildir. Etki tehdit veya bir şeyin karşılığını isteyen sert güç içinde de vardır. Yumuşak güç, önemli bir parçası olmasına rağmen sadece ikna etme kabiliyeti de değil, ayartma ve çekim kabiliyetidir.⁴⁷

Yumuşak güç, bir ülkenin kendi isteklerini özendirerek diğer ülkelere kabul ettirmesi ve bunu kültür, karşılıklı temas ve iletişim araçlarının kullanımı ile ekonomik yardımlar ve kamu diplomasisi yoluyla yapmaya çalışmasıdır. Yumuşak güç bir ülkenin sahip olduğu ve savunduğu demokrasi, insan hakları, özgürlükler, adalet gibi değerler; yüksek refah seviyesi; vatandaşlarına sağladığı üstün güvenlik ve gelecek imkanlarıdır.⁴⁸

Güç tanımı fiziksel etki olarak tanımlanmış olsa da, yumuşak güç diğer ülkelerin ve halklarının zihnini, düşüncesini ve duygularını pozitif olarak etkileyebilme yeteneği olarak görülür. Joseph Nye'a göre yumuşak güç, elde edilmek istenen sonuçları, başkalarının güdülerini zorlamadan, baskı yapmadan cazibeyle ve hayranlık uyandırarak alma yeteneğidir.⁴⁹ Bu tanıma göre bir ülke kendi istediği şeyin başkaları tarafından arzu edilmesini sağlayabiliyorsa yumuşak gücü kuvvetlidir. Nye, bir ulusun dünya siyasetindeki kültür ve aydınlanma çerçevesindeki soyut kavramlardan kaynaklanan pozitif imajını ve bu imajın diğer uluslar üzerindeki etkisini yumuşak güç olarak adlandırmaktadır.⁵⁰ Yumuşak güç, söz konusu devletin diğer devletlerin önceliklerini şekillendirecek, onların ulusal çıkarlarına hizmet edecek ve değerleriyle örtüşecek biçimde politikalar üretmesidir. Nye yumuşak güç kavramını, bir aktör devletin elde etmek istediği çıkarları, diğer ülkelerin ulusal çıkarlarına ters düşmeyecek bir biçimde onların değerleriyle örtüşen şekilde sunması ve diğer devletlerin aktör devleti kendi istekleri doğrultusunda izlemeleri sunucunu veren kapasite olarak tanımlamıştır.⁵¹

⁴⁶ Yılmaz, **Güç ve Politika**, s.53.

⁴⁷ Yılmaz, **Akıllı Güç**, s.55.

⁴⁸ Yılmaz, **Güç ve Politika**, s.54. (akt. Yılmaz Tezkan, 2005 s.141)

⁴⁹ Aydoğan ve Aydın, **a.g.e.**, s.14. (akt. S. Joseph Nye, 2008)

⁵⁰ Anaz, **a.g.e.**, s.8.

⁵¹ Nye, **Yumuşak Güç**, s.30.

Joseph S. Nye 2005 yılında yayımlanan *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç* adlı kitabında, yumuşak güç kavramını etraflıca tanımlamıştır. Lider ülke, başka ülkelerin kendi çıkarlarına ve isteklerine hayran olmalarını sağlar, onları cezbetmeyi başarır ve kendi istediklerini diğer ülkelerin çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde planlarsa diğer ülkeleri kontrol etmek için zor kullanmasına gerek kalmayacaktır. Ülkeleri cezbetmek dünyanın her yerinde her zaman baskı yapmaktan ve tehdit etmekten daha etkili olabilmektedir. Demokrasi, insan hak ve hürriyetleri, çevre sorunlar ile özel ilgilenme gibi değerlere sahip olma her zaman daha fazla hayranlık uyandırmaktadır.⁵² Cezbetme, her zaman cebir kullanmaktan daha etkili olduğu düşünülürken, ülkenin kültürü ve ideolojisi çekiciyse, diğer ülkelerin onu takip etme durumları daha istekli bir biçimde olmaktadır.⁵³ İçinde bulunulan çağda ve gelecek çağlarda düşüncelere ve gönüllere hitap etmek ve onları kazanmak, sahip olunan bilgi ve teknolojik alt yapıyı evrensel normlara saygı çerçevesinde yansıtmak, ülkeler nezdinde olumlu imajın pazarlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum sonucunda hem devletler hem de toplumlar arasında uyum sağlanacak ve uzun süreli ilişkiler kurulacaktır.

Sert gücü yüksek olan ülkelerin yumuşak gücü her zaman yüksek olmayabilir. Kişi başına düşen milli gelir temel alındığında Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt gibi ülkelerin ekonomik olarak güçlü olmaları onları yumuşak güç bakımından zengin yapamamıştır. Dünyada, Suudi Arabistan diplomasisinin başarısı, Katar'ın mimarisi ve Kuveyt'in edebiyatı ön plana çıkmamıştır.⁵⁴ Norveç'in uluslararası yardım kuruluşlarında oynadığı rol, barış görüşmelerine katılması, basın özgürlüğü gibi sosyal sermaye birikiminin fazla olduğu alanlar yumuşak güç elini kuvvetlendirmiştir. Norveç'in bu uzlaştırıcı tutumu, diğer devletlerin ortak değerleriyle özdeşleşmesine ve yumuşak gücünün artmasına imkan vermektedir.⁵⁵ Bazı durumlarda sert güç yumuşak güce katkı da sağlayabilir. Bazı platformlarda insani sebeplerle kullanılan sert güç yumuşak güce dönüşebilir. Birleşmiş Milletler barış gücünün Bosna ve Kosova savaşlarında ABD'nin öncülüğünde Sırp'lara karşı müdahalesi bu duruma örnek gösterilebilir. Ancak uluslararası arenada meşruluk

⁵² Nye, *Yumuşak Güç*, s.6.

⁵³ Nye, *Yumuşak Güç*, s.19.

⁵⁴ Sandıklı, *a.g.e.*, s.188.

⁵⁵ Nye, *Yumuşak Güç*, ss.18-19.

kazanmamış sert güç kullanımı aksi sonuçlar doğurabilir. Örneğin ABD'nin Irak'ı özgürleştirmek adına yaptığı operasyon tam bir hüsrana dönüşmüş ABD'nin Ortadoğu'da büyük imaj kaybetmesine yol açmıştır.⁵⁶

Yumuşak güç ve nüfuz kavramları aynı şeyleri ifade etmemektedir. Nüfuz kavramı, sert gücü içinde barındıran bir kavramken yumuşak güç ise, insanları ve devletleri cezbetmek ve onlarda hayranlık uyandırarak kendi safına çekmekten ibaret olan cezbedici güçtür.⁵⁷ Yumuşak güç, istediğiniz bir şeyi, kaba güç kullanarak değil, başkalarının sizin hedeflerinizi kabul etmelerini sağlayarak elde etmenizdir.⁵⁸

Yumuşak güç kavramıyla ilgili çalışmalar yapan Giulio Gallarotti'ye göre yumuşak güç ve sert güç birbirleriyle sürekli ilişki halindedir. Şöyle ki, bazı durumlarda yumuşak güç kaynakları sert gücü etkileyebildiği gibi aynı şekilde sert güç kaynakları da yumuşak gücü etkileyebilmektedir.⁵⁹ Yumuşak ve sert güç bakımından yüksek kapasiteye sahip ABD'nin Afganistan ve Irak savaşlarından sonra olumsuz gelişmeler yaşamıştır. ABD, kontrolsüz sert güç kullanımıyla diğer ülkelerle yarıştıramayacak kadar yüksek olan yumuşak gücüne zarar vermiştir.⁶⁰

Muharrem Hilmi Özev ise bir ülkenin kültürel yumuşak güce sahip olmasının, yabancı halkların o ülkenin kültürünü benimsemesi ve kabul etmesi ile mümkün olabileceğini söyler. Söz konusu kültürün benimsenmesinin ise, onun insan doğasıyla uyumlu olması, hayatı kolaylaştırması, onu katlanılabilir ve renkli kılması, evrensel değerleri kabul etmesi, teknolojiyi kullanması, makbul bir çerçevede sunulması, orijinal olması gibi koşullara bağlı olduğunu dile getirir.⁶¹

Leonard ve Small'a göre, bir ülkenin yumuşak gücü, o ülkedeki pek çok aktör ve kurumun çalışmasından oluşmaktadır. Bir ülkenin sahip olduğu kişiler, kurumlar, kuruluşlar, politikalar, düşünceler, medya organları gibi üniteler o ülkenin yumuşak

⁵⁶ Anaz, **a.g.e.**, s.10.

⁵⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 59.

⁵⁸ İbrahim Kalın, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", **Yükselen Değer Türkiye**, Müsiad, S. 67, 2010, s.53.

⁵⁹ Çavuş, **a.g.m.**, s.25. (akt. Gallarotti, 2011)

⁶⁰ Sait Yılmaz, "Uluslararası İlişkilerde Güç ve Güç Dengesinin Evrimi", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, C.1, S.1, İstanbul, 2008, s.40.

⁶¹ Begüm Kurtuluş, **21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansımaları**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s.28.

gücünü artırmaktadırlar. Birbirinden farklı ve fazla grubun birlikte kendi ülkeleri adına farklı alanlarda çalışması yumuşak gücü artırmada etkili olabilmektedir.⁶²

2.4. Yumuşak Gücün Kaynakları

Her ülkenin yumuşak güç kaynakları az da olsa mutlaka vardır. Ancak bazı aktörler yumuşak güç kaynaklarını etkin kullanabilmekte bazıları ise gerektiği ölçüde kullanamamaktadır. Faal ve tesirli yumuşak güç unsurları ve iyi iletişim stratejileri ve uygulamaları, bir ülkenin sağlam ve kalıcı bir imaja ve itibara sahip olmasının yolunu açar.⁶³ Bir ülkenin izlediği politikaların doğruluğu ve etkililiği başkalarının nezdinde meşru kabul edilmesi dolaylı yoldan ülkenin yumuşak gücüne katkı yapmaktadır.⁶⁴

Yumuşak güç kavramı üzerinde çalışmalar yapmış olan Galarotti yumuşak gücün kaynaklarını ikiye ayırmaktadır. Bu bağlamda Gallarotti yumuşak gücün iki önemli saç ayağını, uluslararası ve ulusal referans kaynakları olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir.⁶⁵ Gallarotti'ye göre uluslararası yumuşak gücün kaynağı, uluslararası hukuka, normlara ve kurumlara saygı olarak ifade edilmekte, ulusal yumuşak gücün kaynağını ise bir ülkenin kültürünün ve siyasal kurumlarının doğasında var olan güce bağlamaktadır. Siyasal kelimesi çoğulculuğun, demokrasinin, liberalizmin ve hukukun üstünlüğünün siyasal sistemin özüne yerleşmiş olması bağlamında kullanılmaktadır. Kültürel derken ise yüksek yaşam standartlarından, özgürlükten, bireylere sunulan geniş fırsatlardan, toleranstan ve cazibeli bir yaşam stilinden müteşekkil bir yumuşak güçten bahsedilmektedir.⁶⁶

⁶² Emine Akçadağ, **Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi**, (14 Kasım 2014) (E. T.) <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> , s.3. (akt. M. Leonard ve A. Small, 2003, s.16)

⁶³ Demir, **a.g.e.**, s.59.

⁶⁴ Abdullah Öztürk ve Tuğçe Ersoy Öztürk, **Kamu Diplomasisi**, Ankara: Tasam, 2012, s.148.

⁶⁵ Anaz, **a.g.e.**, s.9. (akt. Gallarotti,)

⁶⁶ Anaz, **a.g.e.**, s.12.

Tablo 3: Yumuşak Gücün Kaynakları ⁶⁷

Uluslararası kaynaklar	Yerel kaynaklar
<p>-Uluslararası hukuka saygı, normlara ve kurumlara saygı,</p> <p>-Çok taraflılığa güven ve tek taraflılığa karşı tavır,</p> <p>-Uluslararası antlaşmalara ve ittifak sözleşmelerine saygı,</p> <p>-Daha büyük hedefler için kısa dönem ulusal çıkarlardan kaçınma,</p> <p>-Liberal dış ekonomik politikalar,</p>	<p>-Kültür,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yüksek yaşam kalitesi • Sosyal uyum • Özgürlük • Yeterli fırsatlar • Tolerans • Çekici yaşam stili <p>-Siyasi kurumlar,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demokrasi • Hukukun üstünlüğü • Liberalizm • İyi işleyen devlet bürokrasisi

Ülkeler sahip oldukları yumuşak güç kaynaklarını, çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdürebilmeleri için bütün halinde kullanmak zorundadır. Ülkelerin hedefleri doğrultusunda diğer ülkelerin halkları üzerinde uzun dönemli çalışmaların etkin olabilmesi için baskı kullanmak çalışmaların hedefine ulaşmasını engellemektedir. Söz konusu ülkeler kamuoyunun kalbini kazanma yoluna gitmelidir.⁶⁸ Yumuşak güç kavramını ilk kez ortaya atan Nye'e göre ise, teşekkül ettiği kaynaklar açısından yumuşak güç üç ana bölümden oluşmaktadır. Nye'e göre bir ülkenin yumuşak gücünün kaynakları; dış politika, kültür ve siyasi değerler⁶⁹ unsurlarından oluşmaktadır. Nye'e göre "yumuşak gücün kaynakları tamamen hükümet kontrolü altına değildir. Siyaseti hükümetler kontrol etse de, kültür ve değerler sivil toplumlar tarafından şekillendirilmektedir. Yumuşak güç, ekonomi ya

⁶⁷ Giulio M. Gallarotti, "Soft Power: What it is, Why it's Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Journal of Political Power*, C. 4, S. 1, 2011, s. 23.

⁶⁸ Erzen, **a.g.e.**, s.123.

⁶⁹ Nye, **Yumuşak Güç**, s.20.

da askeri güçten daha az riskli görülebilmektedir fakat genelde, kullanılması daha zor olmakla birlikte kaybedilmesi daha kolay olmakta ve yeniden kurulması masraflı olmaktadır.”⁷⁰

2.4.1. Kültür

Tarihin ve toplumun gelişim süreci içerisinde bütün maddi ve manevi değerlerden oluşan ve sonradan gelen kuşaklara iletilen, insanın doğal ve toplumsal çevresine hâkimiyetini ve uyumunu gösteren araçlar olarak sözlükte tanımlanan kültür⁷¹; belli bir nüfus varlığını, belli bir coğrafyada ve belli bir zaman diliminde, içerisinde psikolojik, sosyolojik ve ekonomik boyutları da olan, bulunduğu kimliğe aidiyet hissi ile belirli bir zaman içerisinde ürettiği değerler bütünü olarak ifade edilebilir.⁷² Ahmet Davutoğlu’na göre kültür önemli bir güç parametresidir. Sağlam bir kimliğe sahip olan ve o kültüre ait olduğunu hisseden, kültürel yapısı oturmuş toplumlar stratejik açılımları gerçekleştirme potansiyeline sahipken, aksine kimlik bunalımı ve kültür buhranı yaşayan toplumlar psikolojik, sosyolojik, siyasi ve ekonomik anlamda dar bir açmazın içine düşüp tarihin karanlık sayfalarında kaybolmaktadırlar.⁷³

Bir devletin kültürünün evrensel oluşu, uluslararası hareket alanının geniş olması, politikalarının ve kurumlarının dünya kamuoyunda meşru olması gibi prensipler o ülkenin mühim güç kaynaklarıdır.⁷⁴ Bir devletin kültürü ve ideolojisi hayranlık uyandırıyor, diğer devletler istekli ve sorunsuz bir şekilde onu takip eder. Lider devlet, kendi kurumlarını kullanarak diğer devletlerin faaliyetlerini, kendi isteği şekilde kendi çıkarlarına uygun olarak yönlendirme veya engelleme yoluna gidebilir.⁷⁵ Bir devletin kültürü, evrensel değerleri kapsadığında ve onlara ters düşmediği takdirde, başka devletlerin değerlerine ve çıkarlarına hizmet ettiğinde, o ülkenin uluslararası alanda istediği sonuçları elde etme olasılığı artmaktadır.⁷⁶ Yumuşak güç, büyük oranda değerlerden kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin bulunduğu coğrafyası, tevarüs ettiği tarihi, kadim kültürü, muhteşem askeri gücü, evrensel

⁷⁰ S. Joseph Nye, **The Future of Power**, Newyork: Public Affairs, 2011, s.83.

⁷¹ **Türk Dil Kurumu**. Erişim: 18.11.2014, <http://www.tdk.gov.tr>

⁷² Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s.23.

⁷³ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s.23.

⁷⁴ Demir, **a.g.e.**, s.60.

⁷⁵ Nye, **Yumuşak Güç**, s.19.

⁷⁶ Nye, **Yumuşak Güç**, s.20.

değerleri içselleştirmiş olması ve dini değerleri ile geniş bir yelpaze şeklinde muazzam yumuşak güç kaynaklarına sahiptir.

Ülkelerin başlıca yumuşak güç stratejileri arasında, uluslararası eğitim öğretim faaliyetleri, kültür-sanat etkinlikleri ve eğitim alanında yabancı öğrencilere verdiği burslar, eğitim sektöründe yapılan kalkınma yardımlarda vardır.⁷⁷ Ülkeler arasında oluşturulan kültür ve eğitim faaliyetleri uzun dönemli işbirliklerini belirleme de önemli rol oynamaktadır. Ülkeler, kısa vadeli olmayan, hoşgörü ortamını muhafaza edecek bu tür uzun vadeli faaliyetleri yürütmede istekli olmaktadır.⁷⁸ Örneğin, Konfüçyüs Enstitüleri, Çin'in dış politikasında stratejik öneme sahiptir. Öğrencilerde "Çin hakkında anlayış" geliştirme ve toplumlarda Çin dili ve kültürünü yaymada etkin olan enstitü; iş, sanayi, devlet ve diğer kurumlar ile stratejik ittifaklar kurmaktadır.⁷⁹

2.4.2. Siyasi değerler

Bir ülkenin, yönetim şeklinin demokrasi olması, hukuk devleti olması, kişi hak ve hürriyetlere merkeze alması, çevre konularında özenli davranması, insani yardım faaliyetlerinde adından sıkça söz ettirmesi, o ülkenin itibarını ve yumuşak gücünü arttırmaktadır. Bunun aksine baskıcı rejimle yönetilen, insan hak ve hürriyetleri noktasında sınıfta kalmış, hukuka ve hukukun üstünlüğüne inanmayan ülkeler, diğer ülkeler gözündeki itibarları düşük olacağından istedikleri kadar askeri açıdan ve ekonomik açıdan güçlü olsalar dahi yumuşak güçleri zayıf olacaktır.⁸⁰ Ortadoğu'da diğer ülkelerin haklarına ve komşuluk ilişkilerine özen göstermeyen İsrail'e ABD'nin koşulsuz şartsız verdiği destek, Ortadoğu'da anti-Amerikanizmi güçlendirmektedir. Özellikle Filistin Devleti ile İsrail arasında yaşanan problemler bölgedeki halkın ABD'ye tepkisini arttırmaktadır.⁸¹

Davutoğlu'nun da ifade ettiği gibi Türkiye'nin yumuşak gücünün temel kaynağı ve varlığı, tarihten beri süregelen demokrasi tecrübesidir. Türkiye'nin en önemli yumuşak güç kaynağı demokrasisidir.⁸² Türkiye'nin demokrasi tarihinde

⁷⁷ Karagül, **a.g.m.**, s.80.

⁷⁸ Erzen, **a.g.e.**, s.11.

⁷⁹ Erzen, **a.g.e.**, ss.75-76.

⁸⁰ Demir, **a.g.e.**, s.63.

⁸¹ Erzen, **a.g.e.**, s.125.

⁸² Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment Of 2007", **Insight Turkey**, C.10, 2008, s.84.

sancılı dönemler geçirmesine rağmen her gün biraz daha demokrasinin kurumsallaşması ve yerleşmesi, kamuoyunda demokrasi meşruiyetinin sağlam bir temele oturtulması, Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada önemli bir devlet olmasını sağlamaktadır.⁸³ Türkiye'nin demokrasi tecrübesi, her geçen gün halkın siyasete aktif katılımı ve milli iradenin egemen olması Türkiye'nin hem iç politikada hem dış politikada yükselen bir aktör olmasının yolunu kolaylaştırmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasını kolaylaştıran en önemli etmenlerden birisi Müslüman bir ülke olması ve laik bir yönetimi şeklini benimsemesidir. Yumuşak güce sahip olan ülkeler, özgürlükleri her daim destekleyen, paylaşımcı, insanı ve insan haklarını merkeze alan, adaletli, şeffaf ve demokrasi ile yönetilenlerdir.

Siyasi Değerler, hukuk, ahlak, gelenek ve göreneklerle ilgilidir. Toplumsal değerler ve normlarla siyasi değerler iç içe olmalıdır. Toplumsal değerlere dayanmayan faaliyetler itici olmakta, tepki toplamaktadır. Siyasi niyetler toplumun normları ve değerleri ile beraber hareket etmelidir. Siyasi değerler, karşılıklı faydanın, adaletin, demokrasinin, insan hak ve özgürlüklerinin ulusal ve uluslararası düzeyde gözetilmesini gerektirmektedir.⁸⁴

Ulusal ve uluslararası devlet politikaları ve faaliyetleri potansiyel birer yumuşak güç kaynağıdır. ABD'nin ülkesinde 1950'lili yıllarda uyguladığı ırkçı politika, ABD'nin Afrika'daki yumuşak gücünü etkilemiştir. Amerika'da uygulaması halen devam eden ölüm cezası ve silah kontrolü yasalarının yetersiz olması Amerika'nın Avrupa'daki yumuşak gücünü azaltmaktadır.⁸⁵

Sovyetler birliğinin yumuşak gücünün Macaristan ve Çekoslovakya'nın işgaline kadar güçlü olduğu ifade edilir. Müdahale ile sert güç, yumuşak gücü gölgelemiştir. Sovyetler Birliği ekonomik, askeri ve teknolojik gelişmelere rağmen, özellikle Stalin döneminden itibaren uygulanan ve şiddet içeren politikalar nedeniyle yumuşak gücünü hızla yitirmiştir.⁸⁶

⁸³ Kalın, **a.g.m.**, s.53.

⁸⁴ Erzen, **a.g.e.**, s.127.

⁸⁵ Nye, **Yumuşak Güç**, s.22.

⁸⁶ Yıldırım, **a.g.e.**, s.32. (akt. Joseph Nye, 2005, s.9)

2.4.3. Dış politika

Dış Politika yumuşak gücün önemli kaynakları arasında yer alır. Özellikle uluslararası meselelerde ve kuruluşlarda sergilenen tutum kamuoyunu etkilemektedir.⁸⁷ Pozitif bir imaj sergileyen, birçok ülke ile aynı anda işbirliği içerisinde olan Brezilya, bağımsız politikalarıyla dikkat çekmekte, Filistin sorununa gösterdiği hassasiyet ile önemli bir örnek teşkil etmektedir.⁸⁸

Uluslararası imaj kaygısından kaynaklanan tutumlar dış politikayı şekillendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Kıbrıs probleminde taraf olan devletlerin çözüm arayışında olma pozu vermeleri, olumlu sayılabilecek çeşitli girişimlerde bulunmaları ve tarafların bazen taviz vermeleri uluslararası imaj probleminden kaynaklanmaktadır. Bu durumun nedeni, uluslararası imaj kaygısı yaşayan devletlerin, uluslararası platformlarda destek görmek istemesi ve hareket alanlarını arttırmak istemelerinden kaynaklanmaktadır.⁸⁹

Politika, devletin güç ve kaynaklarını ulusal çıkarlar doğrultusunda hazırlama ve kullanma sanatıdır.⁹⁰ Hükümetin yapmış olduğu her politika ve icraat, hem iç politikada hem de uluslararası alanda, yumuşak güç olarak büyük etkiye sahip olmaktadır. 29 Ekim 1923'te kurulan Türk Cumhuriyeti, Kurtuluş savaşı sırasında ağır kayıplar vermiş olsa da savaştan zaferle çıkmayı başarmıştır. Daha sonrasında izlenen başarılı dış politika sayesinde ise yabancı devletlerle olan siyasi sorunları barışçıl çözümler getirerek sonuçlandırmıştır.⁹¹ Cumhuriyetin ilk yıllarında “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” prensibiyle hareket eden ve sonrasında “Komşularla Sıfır Sorun” anlayışını benimseyen Türkiye, dış politikasında yumuşak güç kapasitesini arttırmaktadır.

Günümüzde kitle iletişim vasıtaları ve internet sayesinde dünyanın her tarafındaki insanlar bütün dünyada ne olup bittiğini takip edebilmektedirler. Ülkelerin icra ettikleri politikalar, o ülkeye karşı olumlu veya olumsuz bir kanaat oluşmasına büyük katkı temin etmektedir. Dünya kamuoyları diğer ülkelerdeki

⁸⁷ Yıldırım, **a.g.e.**, s.33.

⁸⁸ Erzen, **a.g.e.**, ss.80-81.

⁸⁹ Özdemir, **a.g.m.**, s.138-139.

⁹⁰ Yılmaz, **Güç ve Politika**, s.83. (akt. Erol Mütercimler, 1997, s.38)

⁹¹ Erzen, **a.g.e.**, ss.93-96.

politik faaliyetlere ve icraatlara karşı artık çok daha hassastır.⁹² Komşuluk politikası uygulayan ve dış politikadaki ılımlı tavırlar sergileyen, askeri güç kullanmaktan kaçınan Avrupa Birliği, yumuşak gücünü uluslararası arenada arttırmaktadır. Bir devletin veya siyasi aktörün sahip olduğu siyasal değerler, başka ülkelerin tercihlerini ve tepkilerini etkilemektedir. İnsan haklarına verilen önemin, hukukun üstünlüğünün ve demokrasinin uluslararası platformlarda savunulması ve hükümet faaliyetleri ile sergilenmesi, ülkelerin yumuşak gücünü artıran bir unsurdur. ABD'nin Irak'a girmesi ve orda yaşanan savaş sonrasında yapılan anketlerin sonuçlarına göre, ABD'nin İslam dünyası ve tüm dünyadaki çekiciliğini, yumuşak gücünü hızla azaltmıştır.⁹³

Bir ülke dış politikasında, demokrasi ve insan hakları gibi ortak değerleri genel olarak desteklediği zaman yumuşak güç oluşturabilir. Bir ülkenin dış politikada savunduğu değerleri, ileri görüşlü tanımlamaları ve üslubu başkalarının gözünde çekici hale gelmektedir.⁹⁴ Demokrasi, insan hakları ve şeffaflık gibi değerler ülkelerin eylemlerini meşru zemine oturtmakta, uluslararası yaptırım ve bağlayıcılıkların oluşmasına zemin teşkil etmektedir.⁹⁵ ABD'nin 11 Eylül saldırısından sonra uyguladığı sert politikalar neticesinde artan anti-amerikanizme karşılık olarak, Avrupa Birliği'nin askeri gücü tercih etmeyerek politikalar yürütmesi ve barış gücü operasyonlarını desteklemesi, dış yardım konusunda faaliyetleri, Avrupa Birliğine güvenilirlik sağlamak ve milletlerarası sahada AB'nin olumlu imajına katkı sağlamaktadır.⁹⁶

Dünya siyasetinde ağırlığı artan Çin'in barışçıl dış politika anlayışı, yumuşak güce olan alakasından kaynaklanmaktadır. "Barış içinde bir arada yaşama" ilkesini benimseyen Çin, beş koşulu benimsemenin fayda getireceğini vurgulamaktadır. Bu beş koşul: Diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüklerine saygı, mütekabiliyete dayalı olarak saldırmazlık, başka devletlerin işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı fayda şeklinde sıralanabilmektedir.⁹⁷

⁹² Demir, **a.g.e.**, s.63.

⁹³ Akçadağ, **a.g.m.**, s.4. (akt. S. Joseph Nye, 2005, s.22)

⁹⁴ Nye, **Yumuşak Güç**, ss.65-66.

⁹⁵ Erzen, **a.g.e.**, s.11.

⁹⁶ Akçadağ, **a.g.m.**, s. 15.

⁹⁷ Erzen, **a.g.e.**, ss.73-74 (akt. Chen)

Joseph S. Nye'ye göre yumuşak güç kaynaklarını kullanmak sert güç kaynaklarını kullanmaktan daha yavaş, daha yaygın ve daha ağırdır. Yumuşak güç kaynakları, çoğu zaman, politikalar için ortam hazırlayarak dolaylı yoldan işler ve bazen istenilen sonuçları elde etmek yıllar alır. Yumuşak gücün kullanılmasının zor olması onun kullanılmadığı anlamına gelmemektedir. On yedinci ve on sekizinci yüzyılda Fransa kendi kültürünü tüm Avrupa'da tanıtmak, dilini yaygınlaştırmak için büyük çaba içerisinde olmuş ve bu çabalar neticesinde Fransızca o dönemlerde diplomasi dili olmuştur. Özellikle Fransa- Prusya savaşında yenilmesinden sonra, Fransızlar kaybettikleri itibarlarını geri kazanmak, dilini ve kültürünü yaygınlaştırmak için 1883 yılında Alliance Française'i oluşturmuştur.⁹⁸ Yine aynı şekilde İtalya, Almanya gibi diğer Avrupa ülkeleri kendi yumuşak güç vasıtalarını oluşturmuş, Fransa ile aynı şeyleri yapmaya koyulmuşlardır. Yumuşak güç kaynaklarını kullanırken toplum ve kamuoyu üzerinde etkili, büyük tesire sahip kurumlar ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'nin kendine has yumuşak güç alanı oldukça geniştir. Balkanlardan başlayan bu güç alanı, Ortadoğu, Afrika ve Orta Asya'nın içlerine kadar uzanmaktadır. Türkiye'nin tevarüs ettiği tarih ve kültür derinliğinden kaynaklanan bu durum ekonomi ve askeri üstünlüğünden kaynaklanmamaktadır.⁹⁹ Balkanlar, Kafkaslar, Ortaasya, Ortadoğu ve Afrika'nın sadece demografik olarak değil, Müslüman bir kimlik etrafında ortak değerlere sahip olması Türkiye'nin yumuşak güç elini kolaylaştırmaktadır. Türkiye'nin tarihi, bulunduğu bölge, kültürel derinliği, ekonomik gücü ve demokrasisi yumuşak gücünü oluşturan bileşekelerdir.¹⁰⁰

Türkiye'nin tarihi eski Türk imparatorluğu hun devleti kadar eskiye dayanmaktadır. Tarih sahnesinde 16 tane imparatorluk ve en son Osmanlı Devletini kuran Türkler, Ortadoğu, Asya, Balkanlar, Afrika ve Avrupa bölgelerine hükmetmiş bir toplumdur. Türklerin kurduğu devasa, eski ve son derece köklü bir medeniyetin uzantısı olan devletlerin günümüz dünya sisteminde eşine az rastlanmaktadır. Sanatı, estetiği, ilmi, bilimi, mimarisi, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusuyla dünyaya yön veren Osmanlı Devleti Türkiye'nin gövdesini oluşturmaktadır. Böyle önemli ve köklü tarihe sahip olan Türkiye, kültürünün yanı sıra, çağdaş yönetim

⁹⁸ Nye, **Yumuşak Güç**, ss.100-101.

⁹⁹ Kalın, **a.g.m.**, ss.54-55.

¹⁰⁰ Kalın, **a.g.m.**, s.55.

anlayışı, uluslararası hukuk ve insan haklarına saygılı bir sisteme sahiptir.¹⁰¹ Bütün bunlar, Türkiye Cumhuriyetinin yumuşak güç potansiyelinin göstergesi olabilmektedir.

Türkiye sahip olduğu nüfus, jeopolitik konum, tarihi alt yapı, gelişen ekonomi ve demokrasisi ile küresel sistemin önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.¹⁰² Türkiye'nin bölgesel aktifliği onu dünya siyasetinde önemli bir yere koymaktadır. Bu durum uluslararası sistemde güç dengesi bakımından Türkiye'nin yerini önemli derecede arttırmaktadır. Türkiye'nin, komşularla sıfır problem söylemi, çok boyutlu dış politikası, çevre ülkelerin sorunlarıyla ilgilenmesi, özellikle Suriye iç savaşında kaçan Suriyelilere kapıların açılması gibi ve her türlü ihtiyaçlarının karşılanması gibi parametreler yumuşak gücüne katkı yapmaktadır.

2.5. Genel Değerlendirme

Devletler kendi çıkarlarını korumak ve sağlamak adına belirledikleri hedeflerine kavuşmak için diğer devletleri belli davranışları yapmaları yönünde etkilemeye çalışırlar. Ülkeler, klasik yöntem olarak farklı ülkelerin davranışlarını etkileyebilmek için; diplomasi ve diplomatik yöntemler, ekonomik yaptırımlar, içişlerine müdahale, propaganda, sert güç kullanma tehdidi gibi yöntemlere başvururlar.¹⁰³ Ancak uluslararası ilişkilerde en geçerli yöntem müzakeredir. Devletlerin temsilcilerinin bir araya gelmesiyle mevcut sorunlar tartışılır, ülkelerin çıkarlarının örtüştüğü noktaları saptayıp anlaşmaya varmaya çalışırlar.¹⁰⁴ Müzakerelerde ikna gücünün kaynağı yumuşak güç olabileceği gibi, askeri ve ekonomik güçte olabilir. Ancak müzakerelerde yumuşak gücün maliyeti düşük, etkisi uzun ve kalıcı olmaktadır.

Türkiye'nin yumuşak güç alanının ve kaynaklarının oldukça fazla olması onu, uluslararası arenada müzakereci, barışçıl ve cazibesi yüksek ülke yapmaktadır. Bu gücünün farkında olmaya başlayan Türkiye, yumuşak gücünü arttıracak faaliyetleri son yıllarda katlayarak arttırmış ve bu faaliyetleri kamu kurumlarıyla çeşitlendirmiştir. Yumuşak güç kapasitesinin fazla olması Türkiye'nin uluslararası

¹⁰¹ Çavuş, **a.g.m.**, s.29-30. (akt. Ahmet Davutoğlu, 2009)

¹⁰² Kalın, **a.g.m.**, s.52.

¹⁰³ Yılmaz, **Güç ve Politika**, s 84. (akt. Tayyar Arı, 1997, ss. 264-265)

¹⁰⁴ Yılmaz, **Güç ve Politika**, ss.84-88.

arenada elini kolaylaştırmakta, dünyada önemli bir güç olması yönünde ilerlemesine katkı yapmaktadır.

Kamu kurumları sayesinde Türkiye, yumuşak güç kapasitesini destekleyerek aıĝa çıkarmış ve yumuşak güç kaynaklarına hizmet etmeye başlamıştır. Bu alışmada, Türkiye'nin her alanda yumuşak gne katkı yapan bu kurumların sadece eĝitim boyutu incelenmiş olup bir sonraki bölümde uluslararası eĝitim faaliyeti yapan kurumlar ayrıntılı bir şekilde mercek altına alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI EĞİTİM FAALİYETLERİ: KAMU KURUM VE KURULUŞLARI

Tüm bireylerin eğitim hakkına sahip olduğu¹⁰⁵ dünya üzerinde devletler bireylerin eğitim ve öğretim haklarını sağlamalı ve koruma altına almalıdır. Türkiye son yıllarda komşu coğrafyasıyla ilişkilerini geliştirmekte ve soğuk savaştan arta kalan, dört tarafı düşmanlarla sarılmış olma psikolojisinden sıyrılarak bölgede daha saygın ve itimat edilir bir yer edinmenin yollarını aramaktadır.¹⁰⁶ Özellikle güç sahibi ülkeler geliştirdikleri ve etki alanını genişlettikleri eğitim faaliyetleriyle gelecekte aktif bir şekilde rol oynayacak bireyler için ülkelerini cazip bir hale getirmektedirler.

Ülkeler, her yıl binlerce öğrenciye ve akademisyene burs vererek çeşitli imkânlar sağlayıp hedef kitleye ulaşabilmektedirler. Devletler tarafından sağlanan bu imkânlar ülkeler arası ortak programların oluşturulmasına imkan sağlamaktadır. Bu değişim ve eğitim faaliyetlere katılan bireyler ülkelerin kültürlerini tanıma fırsatı bulmakta ve ülkelerin çeşitli değerlerini içselleştirmektedir.

Uluslararası eğitim faaliyetleri, ortak değerlerin oluşturulması, kültürlerin tanıtılması ve sivil diyalogun geliştirilmesi konularında büyük önem taşımaktadır. Çin ve ABD gibi ülkeler eğitim çalışmalarının uzun vadede önemini kavramış ve dünyanın çeşitli yerlerinde kurdukları organizasyonlarla kendi kültürlerine merak uyandırmışlardır. Çin Başbakanı Wen Jiabao teşvik ettiği eğitim faaliyetleri ile ilgili “Kültürel değişim, bütün ülkelerin kalpleri ve zihinlerini birleştiren bir köprüdür. Bir ülkenin imajını yansıtmanın en önemli yoludur.” demiştir.¹⁰⁷

Özellikle son yıllarda Türkiye'nin yumuşak güç kavramının potansiyeline vakıf olduğunu fark etmesi nedeniyle ülkemizin yumuşak gücünü arttıracak politikalara ihtiyacı artmıştır. Uluslararası eğitim faaliyetleriyle desteklenen yumuşak güç politikaları hem devlet kurumları hem de devlet dışı kuruluşlardan pek çoğuyla

¹⁰⁵ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 26.

¹⁰⁶ Anaz, a.g.e., s.21.

¹⁰⁷ Erzen, a.g.e., ss.129-131.

yürütülmektedir. Ancak bu çalışmada kamu kurumlarının yaptığı uluslararası eğitim faaliyetleri ele alınmaktadır.

3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri

3.1.1.Kalkınma Yardımı Kavramı

Günümüz dünyasında devletlerarası işbirliğini geliştirmede en önemli enstrümanlardan birisi olarak değerlendirilen kalkınma yardımları, sanayileşmemiş devletlerin kalkınma sürecine destek olmak ve acil çözüm gerektiren sorunlarını ortadan kaldırmak amacıyla yapılan parasal ve parasal olmayan (maddesel) yardımlardır.¹⁰⁸ OECD Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Committee–DAC) tarafından yapılan tanıma göre dış yardım gelişmiş ülkelerin, şartları ne olursa olsun, gelişmekte olan ülkelere yönelttikleri her türlü sermaye akımı (hibe, vade ve faiz hadleri, çeşitli krediler, aynı sermaye) ile her türlü teknik yardımı içermektedir.¹⁰⁹ Yardım ilişkisinde her şeyden önce yardım yapan (donör) ve yardım alan (gelişmemiş ülke) iki taraf vardır. Devletler (donör) gelişmemiş ülkelere yardım yaparken ekonomik, stratejik ve politik faydalar görmektedir.¹¹⁰

Kalkınma yardımlarının, yardımı alan ülkenin ekonomik anlamda kalkınmasını sağlamak, dünya üzerinde sorunlu bölgelerin problemlerine hızlı bir şekilde kalıcı çözüm getirmek, küresel anlamda işbirlikçi ve uluslararası dayanışmanın tesis edilmesi yönünde çalışmalar yapmak, dünya barışına katkı sağlamak gibi faydaları sayılabilmektedir.¹¹¹

Sanayileşmemiş ülkelerdeki toplumların birincil ihtiyaçlarını karşılamak ve onların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda gelişmelerini sağlamaya yardımcı en önemli yöntemlerden biri olarak kabul edilen kalkınma yardımı, etkin bir araç olarak 50 yıldan fazla bir süredir kullanılmaktadır. Uluslararası alandaki öneminin yanında

¹⁰⁸ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı(TİKA), **Kalkınma Yardımlarına İlişkin Tanımlar ve Örnekli Açıklamalar**, Ankara, 2010. s.4.

¹⁰⁹ Ankara Fulya, **Dış Yardımda Etkenlik ve Türkiye**, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 1973, s. 1-2.

¹¹⁰ Çavuş, **a.g.m.**, s.33 (akt. Tawai ve Takagi, 2004, ss.259-261)

¹¹¹ Kürşad Mahmat, **Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Yardımları: Orta Asya Cumhuriyetler Örneği**, Ankara: Yüksek Lisans Tezi, 2008, ss.11-13.

ulusal çıkarlara da hizmet eden kalkınma yardımları devletlerarası ilişkilerde gün geçtikçe artan bir öneme sahip olmaktadır.¹¹²

Kalkınma yardımı kavramı dış politika kavramıyla ilişkilidir. Dış politika kavramı uluslararası alanda yapılan her türlü eylem ve söylem olarak nitelendirilirse, kalkınma yardımı kavramı dış politika kavramının kapsadığı bir durum olabilmektedir. Böylece kalkınma yardımı yapan ülke uluslararası arenada söz hakkına sahip olmaktadır. Kalkınma yardımını yapan ülke içinde hakim olan dini, ahlaki, kültürel, ekonomik, siyasi doneler kalkınma yardımlarının nasıl ve dahi hangi ülkeye yapıldığını belirlemektedir. Dış yardımlar aynı zamanda ister açık, ister gizli, endüstriyel ya da askeri hangi niteliklerde olursa olsun, mutlaka bir politik yaklaşımın izlerini yansıtmaktadır.

İnsana ve eğitime yapılan harcama gider değil yatırım olarak görülmeye başlandığı yenedünya düzeninde kalkınma yardımları ülkelerin dış politikasını etkileme yönünden kuvvetli bir araç olarak görülmektedir. Uluslararası düzende kalkınma yardımları, ülkelerin kısa vadede dış politika eylemlerini etkileyen, uzun vadede ise uluslararası arenada etkinliğini belirlemeye yardımcı olan bir araçtır. Uluslararası düzende ülkelerin söz hakkına sahip olmaları için kalkınma yardımlarına ağırlık vermesi gerekmektedir. Eğitime yönelik yapılan yatırımların hem uzun vadeli ve kesin sonuç veren hem de ülkenin iç ve dış politikasını etkileyen bir sektör olması, onu önemli kılmaktadır. Böylece kalkınma yardımlarının eğitim sektörü Türkiye'nin uzun vadede sonuç elde etmesini sağlayacaktır.

3.1.2. Kalkınma Yardımlarının Tarihsel Gelişimi

Belirlenmiş kurallara göre dünya üzerinde hareket eden ve kendi aralarında düzenli ilişkiler bulunan ünitelerin (devlet) oluşturduğu bütün, ulus-devlet sistemi dediğimiz düzen Westphalia Barışı ile başlamış sayılabilir.¹¹³ “Uluslararası sistemde, milletlerarası örgütlenmelerin başlaması açısından da mihenk taşı olarak bakılan¹¹⁴ Westphalia barışı güvenlik kaygısıyla ortak düşmana karşı yardımlaşmayı, işbirliğini ortaya çıkarmıştır. Yeni kıtaların keşfi ve ardından gelen sömürgecilik faaliyetleri, güç savaşlarının ülkelerin kendi sınırlardan dışında farklı bölgelere geçmesiyle

¹¹² Kürşad Mahmat, *a.g.e.*, s.11-13.

¹¹³ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge, 2000, s.101.

¹¹⁴ Cengiz Başak, *Uluslararası Örgütler*, Ankara: Seçkin, 2010, s.21.

sonuçlanmış, böylelikle bu dönemde dış yardımların ilk faaliyetleri zayıf devletlere askeri yardım olarak yapılmıştır.¹¹⁵

19.yüzyılın sonlarına doğru sanayileşen ülkelere ait endüstriyel kültürün ve askeri/politik unsurların sanayileşmemiş ülkelere taşınması noktasında, dış yardımlar etkin olmaya başlamıştır. 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı devleti içerisinde farklı ulusal ve etnik yapıların sanayileşmiş ülkeler tarafından koparılması yönünde sağlanan yardımlar ve askeri ve ekonomik her türlü lojistik destek; İngiltere, Rusya, Fransa gibi ülkeler için Osmanlı devletini parçalama stratejisine hizmet ederken, yardım alan farklı ulusal ve etnik yapılar açısından bağımsızlık hayalinin olmuştur.¹¹⁶

Dış yardım sisteminin ortaya çıkmasında 1930-1940'lı yıllarda refah devletlerinin kurulması önemli bir etkidir. Serbest piyasanın zararlı etkilerinin azaltılması için devlet müdahalesinin yasallaştırılmasıyla demokrasinin temel prensiplerinden olan eşitlik güçlenmiştir. Bazılarına göre uluslararası sistemde kalkınma yardımları benzer görevleri ifa etmiştir ve refah devleti prensiplerinin gelişmekte olan ülkelere projeksiyonu olarak görülmüştür.¹¹⁷

Kalkınma yardımlarının kurumsallaşması özellikle II. Dünya Savaşından sonra Truman doktriniyle temellendirilebilir. Avrupa devletlerinin savaş yorgunu olması, Sovyet etki alanının genişlemesiyle oluşan komünizm tehdidi gibi sebeplerden dolayı Yunanistan'a ve Türkiye'ye yapılan askeri nakdi yardımlar uluslararası sisteme denge getirmek amaçlıdır.¹¹⁸

Kalkınma yardımı sisteminin kurulmasında inkar edilemez katkısı olan bir diğer olgu ise 1947 yılında Amerika tarafından başlatılan Marshall yardımıdır.¹¹⁹ Avrupa'nın ekonomik kalkınmasıyla ilgili bu plan ABD'nin Avrupa'ya yardım etmesi olarak anlaşılmaktadır.¹²⁰ Amerika'nın Marshall planındaki nihai amacı güç dengesi içerisinde söz sahibi olmak, Almanya'yı saf dışı bırakıp, SSCB'yi dışarıda tutmak istemesidir.¹²¹ İkinci dünya savaşı sonrası modern anlamda dış yardımın

¹¹⁵ Engin Akçay, **Türk Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Ankara: Turgut Özal Üniversitesi, 2012, ss.10- 12.

¹¹⁶ Akçay, **a.g.e.**, s.12.

¹¹⁷ Kürşad Mahmat, **a.g.e.**, s.12.

(akt. Alain Noel ve Jean Philippe Therien, 1995, ss. 523-553.)

¹¹⁸ Sander, **a.g.e.**, ss.257-258.

¹¹⁹ Mahmat, **a.g.e.**, s.13.

¹²⁰ Sander, **a.g.e.**, ss.259-260.

¹²¹ Süleyman Şahin, **Türkiye'de Kalkınma ve İşbirliği Dış Yardımlarının Kurumsallaşması**, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2013, ss. 22-28.

uluslararası sistemdeki yerini bu şekilde aldığını söylemek mümkündür.¹²² Uluslararası ortamın en belirleyici özelliği olan iki kutupluluk, ABD dış yardım politikalarının da belirleyici özelliğini oluşturmuştur.¹²³ İkinci dünya savaşı sonrası (soğuk savaş dönemi dahil) karşıt kutuplar, sanayileşmemiş ülkeleri kendi taraflarına çekmek için kalkınma yardımını kullanmışlardır.¹²⁴ Uluslararası siyasi güç çatışmaları sürecinde kalkınma yardımları etkin bir politika aracı olmuş, ülkelerin yumuşak güçlerini artırmalarına katkı sağlamıştır.

1960'lara kadar ikili dış yardımlar 1970'lerden sonra çok taraflı bir nitelik almaya başlamış ve daha çok uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları yoluyla dağıtılmıştır. İlk başlarda kısa süreli siyasal amaçlar sağlamak için kullanılan dış yardımlar daha sonra hem ilişkilerin boyutunun artması, az gelişmişlik, bağımlılık, uluslararası kurumsallaşma gibi faktörlerin de etkisiyle çeşitlenmeye başlamıştır.¹²⁵

3.1.3. 1999'e Kadar Türkiye ve Kalkınma Yardımları

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Yardımlarının tarihi Cumhuriyet dönemi itibariyle dış yardımlar açısından üç evreden bahsetmek mümkündür.¹²⁶

1-Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan TİKA'nın kurulmasına kadar geçen süreç (1923-1991) ,

2- TİKA'nın kuruluşundan TİKA'nın başbakanlığa bağlanmasına kadar geçen süreç (1991-1999)

3- TİKA'nın başbakanlığa bağlanmasından günümüze kadar olan süreç olarak üç ana evreye ayrılır(1999+).

Gelişim seyri açısından Türkiye kalkınma yardımlarının esintilerine Atatürk döneminde rastlamak mümkündür. Ancak Atatürk'ün vefatından hemen sonrasında 1950 'li yıllar arasında herhangi bir hareket gözlenmemektedir. Çok partili hayata

¹²² Özgür Üçkuş ve Bilal Kendirci, "Teoriden Uygulamaya Dış Yardım", *Sayıştay Dergisi*, S.86, Ankara, 2012. S.60.

¹²³ Serap Keklik, *Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Dış Yardımların Rolü ve Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2011, s. 82.

¹²⁴ Seithy L. Chachage, "Dış Yardım ve Afrika'nın Kalkınması", Gökhan Yiveciğer (Çev.), I. *Uluslararası Türk-Afrika Kongresi Tebliğler*, 23-24 Kasım 2005, s.6.

¹²⁵ İsmail Küçükbayrak, *Uluslararası İlişkilerde Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar: ABD ve Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010, s.7.

¹²⁶ Akçay, a.g.e., s.63.

geçiş, Özal dönemi politik yaklaşımları önemli açılım noktaları olmakla birlikte, soğuk savaş dönemi konjonktürü, Türkiye'nin yaşadığı ekonomik sorunlar, iç siyasi istikrarın olmaması gibi nedenlerden dolayı 25 Aralık 1991¹²⁷ tarihine dek dış yardım hareketliliği açısından Türk dış politikasında sıra dışı gelişmeler yaşanmamıştır.¹²⁸ Türkiye'nin ekonomik durumunun 2000'li yıllardan önce parlak olmadığı varsayılırsa, Türkiye ilk defa dış politika aracı olarak kullandığı kalkınma yardımını 1985 yılında gıda yardımı olarak yapmış 1987 yılından sonra ise ekonomisinin verdiği ölçüde teknik yardım olarak devam ettirmiştir.¹²⁹

3.1.4. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri

TİKA, Sovyetler Birliğinin sona ermesinden sonra Türk Cumhuriyetleri'nin yeniden yapılanması, dış dünyaya uyum sağlaması ve bu cumhuriyetlerin kalkınma ihtiyaçlarını kolaylaştırmak için Bakanlar Kurulu kararı ile 24 Ocak 1992 tarihinde Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştur.¹³⁰ TİKA gerekli finansal kaynaklardan yoksun kaldığından ve bu kuruma, hükümetlerce yeterli misyon yüklenemediğinden 1999 yılına kadar beklendiği ölçüde etkin olamamıştır.¹³¹ 28 Mayıs 1999 tarihinde Başbakanlığa bağlanan ve bu tarihten sonra bölgeyle olan ilişkilerinde daha etkin olmaya başlayan TİKA, özellikle 2003 yılından sonra daha etkin olmaya başlamıştır.

TİKA kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör arasında işbirliği mekanizması görevini yürüterek tüm bu aktörleri ortak paydalarda buluşturmakta ve Türkiye'nin tecrübe birikiminin paylaşılmasına vesile olmaktadır. Bunun yanı sıra TİKA, Türkiye'nin resmi kalkınma yardımları envanterini kayıt altına almakta ve Türkiye'nin uluslararası arenada dikkat çeken konumuna paralel olarak yükselen bir kurum olarak temsil alanını

¹²⁷ Akçay, **a.g.e.**, s.63.

¹²⁸ Akçay, **a.g.e.**, s.63.

¹²⁹ Çavuş, **a.g.m.**, s.33. (akt. Birtek)

¹³⁰ Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222>, (E. T.) 23 Şubat 2014.

¹³¹ Mustafa Durmuş ve Harun Yılmaz, "Türkiye'nin Bağımsızlıkları Sonrası Orta Asya Cumhuriyetlerine Yönelik Dış Politikası ve Bölgeye Dönük Faaliyetleri", **Yeni Türkiye Dergisi**, S.53, Ankara, 2013, s.125.

genişletmektedir.¹³² Sürdürülebilir ve çok boyutlu projeleriyle eğitim, sağlık, tarım, kalkınma, turizm, sanayi, iletişim gibi birçok alanlarda birçok ülkelerle işbirliği yapılmaktadır. Ekonomik sorunu bulunmayan ülkelerle “kapasite geliştirme” ve “tecrübe aktarımı” kapsamında projeler yürütülmekteyken, EAGÜ(En Az Gelişmiş Ülkeler) kapsamına giren ülkelere yardımlar yoğun bir şekilde yapılmaktadır.

Bekir Bozdağ’a göre TİKA, Türkiye’nin yüz akı olan bir kuruluştur. Dünyanın herhangi bir yerinde zor durumda olan insanların her zaman yanında olan TİKA, bir yardım ajansıdır. TİKA, yardım götürdüğü ülkelerdeki insanların ifade ettiklerine göre Türkiye’dir. Türkiye eski dönemlerinin aksine alan el olmaktan çıkmış, veren el olmuştur.¹³³

İlk kurulduğu dönemde TİKA faaliyetlerini, bölgesel açıdan bakıldığında Türkiye’nin tarihten gelen kuvvetli sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisiyle Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu bölgelerine yoğunlaştırdığı görülmüştür.¹³⁴ TİKA ofislerinin söz konusu Türkiye’nin tarihi mirasının olduğu bölgelerde artmaya başlaması, bu bölgelerde Türkiye cumhuriyetin etkinliğinin artmasının bir parçasıdır.¹³⁵

Bölgesel ve evrensel barışa hizmet eden kalkınma yardımları, devletlerin uluslararası düzene entegre olmalarında önemli bir etkidir. Eğitim ise kalkınmayı sağlayan en temel unsur olduğuna göre; eğitim ve kalkınma arasında doğru bir ilişki vardır. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler eğitim faaliyetleriyle desteklenirse ancak uluslararası arenada etkin olabileceklerdir. Kalkınma yardımı yapan ülkeler de aynı zamanda uluslararası alanda kendilerine bir cazibe alanı oluşturmaktadırlar. Böylece hem kalkınma yardımı yapan ülke hem de kalkınma yardımı alan ülke arasında karşılıklı bir çıkar söz konusu olabilmektedir. TİKA ülkeleri eğitim faaliyetleriyle destekleyen bir kurum olarak ön plana çıkmaktadır.

TİKA’nın eğitim faaliyetleriyle ilgili projeleri toplam faaliyetleri içerisinde büyük kısmını teşkil etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim alanında

¹³² Serdar Çam, “TİKA ve Türk Dünyası: Eskimeyen Vizyon, Daimi İşbirliği veya Yardımlaşmada Türk Modeli”, **Yeni Türkiye Dergisi**, S.53, Ankara, 2013, s.792

¹³³ Bekir Bozdağ, “AK Parti Hükümetleri Döneminde Yurt Dışındaki Vatandaş, Soydaş ve Akraba Topuluklarla Kurulan Bazı Köprüler”, **Yeni Türkiye Dergisi**, S.53, 2013, ss.73-74.

¹³⁴ Demir, a.g.e., s.262.

¹³⁵ Ahmet Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, İstanbul: Küre, 2011, s.362.

gerçekleştirdiği faaliyetler kalkınma yardımlarının büyük kısmını oluşturmaktadır. Eğitim projelerinde özellikle yeni eğitimin modernizasyonu, tesislerin yetersizliği sorunlarıyla baş etmek konusunda desteğe ihtiyaç duyan ülkelerde eğitim öğretim kurumlarının iyileştirilmesi ve eğitimcilerin eğitilmesi gibi konularda projeler gerçekleştirilmektedir.¹³⁶ Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika toplulukları ile Türkiye'nin bağlarını yeniden güçlendirmek ve son asırda yaşanan acılara son vermek amacıyla TİKA faaliyetlerine hızlı bir ivme kazandırmıştır.

DAC'ın raporuna göre; Eğitim 1948 yılından beri insan hakları kapsamında ele alınan bir konu olmasına rağmen dünyada bugün okul yaşında olan 72 milyon çocuk okula gidememektedir.¹³⁷ Birleşmiş Milletlerin Binyıl Kalkınma Hedefleri içerisinde belirlenen İkinci Hedef, temel eğitimin sağlanmasıdır. Dünyada okullaşmamış 72 milyon çocuk vardır. 72 milyon çocuğun eğitim almadığı ve her beş yetişkinden birinin okuma yazma bilmediği düşünüldüğünde bunun kalkınma yardımı planlamalarının başarıya ulaşması açısından ele alınması gereken öncelikli konulardan birisi eğitim olmaktadır. Gelişmiş ekonomiler, bilim ve teknolojinin ileri ve değişen yönlerini kavrayan, yeni düzenlemeleri öğrenme yeteneğine sahip bireylerin yetişmesini istemektedirler. Eğitim yoluyla kazanılan bu yetenekler, sanayileşmemiş ülkelerde olmaması sonucunda onların ekonomileri verimli olmayacaktır. Bu durumun farkında olan uluslararası örgütler eğitimin geliştirilmesi ve tüm dünyada temel eğitimin sağlanması için çalışmalar yapmaktadır. BM tarafından oluşturulan ve yürütülen BKH hedefleri arasında 2015 yılına kadar bütün dünyada yaşayan çocukların ilkokula gitmesi hedeflenmektedir.¹³⁸ Böylece eğitim faaliyetleriyle birlikte hem yenedünya düzeninde eğitilmiş birey sayısı çoğalacak, genel bir kalkınma olacak, kalkınma yardımı yapan ülkenin kültürü, amaçları, hedefleri kalkınma yardımını alan ülkeler üzerinde etkili olacaktır.

Bireylerin ahlaklı ve iyi olmasında aile ilk eğitim yeri olmakla birlikte, toplumsal açıdan iyi bir vatandaş olmasında da örgün eğitim önemlidir. Bu bağlamda kalkınma yardımlarının sosyal altyapı ve hizmetler ana sektörünün içerisinde bulunan eğitim yardımları, Türkiye'nin dış yardımları arasında ilk sırada

¹³⁶ Çam, a.g.m., s.795.

¹³⁷ Musa Kulaklıkaya, "Kalkınma Yardımlarında Dünyadaki Son Trendler ve Tika", **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, S.31, 2008, s.14-29.

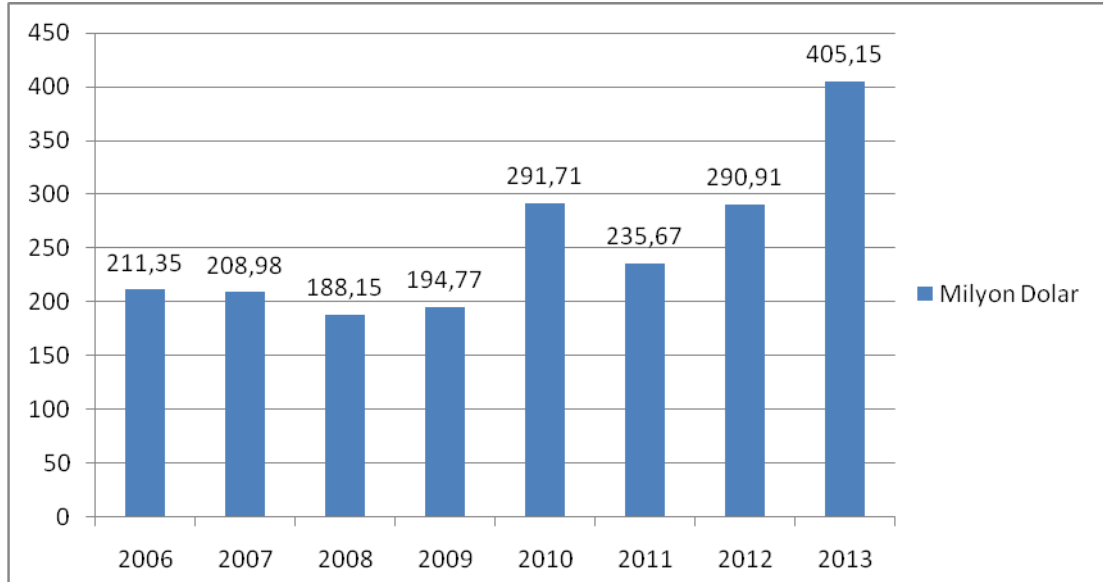
¹³⁸ Musa Kulaklıkaya, a.g.e., s.19.

gelmektedir. Türkiye'nin kalkınma yardımlarının sektörel dağılım oranlarına yıllara göre bakıldığında eğitim sektöründe yapılan yardımlar resmi kalkınma yardımları arasında fazla paya sahip olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere; kırsala ve şehir merkezlerine ulaşımın zor olduğu dağlık bölgelerine okullar kazandırılması, yeni ve modern eğitim binalarının yapılması, eski okul tesislerinin onarılması, donanım ve eğitim materyallerinin temin edilmesi, uzman, öğretmen, yönetici personel ve eğitimcilerin eğitilmesi gibi yapılan faaliyetler TİKA'nın başlıca faaliyetler arasında bulunmaktadır.¹³⁹

---

¹³⁹ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), **2013 Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu**, Ankara, 2013, s.30.

Grafik 1: Kalkınma Yardımlarının Eğitim Faaliyetlerinin Yıllara Göre Dağılımı¹⁴⁰

Az gelişmiş veya gelişmekte olan devletlerin eğitim sisteminde revizyon çalışmalarına destek vermek, bu devletlerin muasır medeniyetler seviyesini yakalamalarına yardımcı olmak gibi amaçlarla TİKA birden fazla çalışma yürütmektedir. TİKA'nın sosyal altyapı ve hizmetler sektörünün alt sektörü olan eğitim sektöründe; eğitim sistemi revizyonu, eğitim tesislerinin iyileştirilmesi, dil laboratuvarlarının kurulması, öğrenci bursları, eğitim öğretim sürecinde kullanılan donanımın modern ve teknolojik olması, öğretmenlerin bilgi ve beceri düzeylerinin iyileştirilmesi şeklinde aksaklıkları giderecek ve nitelikli olabilecek projeler, yapılan faaliyetler arasında sıralanabilir. Bunların yanı sıra ön önemlisi bireylerin ilk eğitime ulaşmasını sağlamak TİKA'nın başlıca amaçlarındanıdır. Bireylerin ilk eğitime ulaşmasını sağlamayı amaç edinen TİKA, eğitim politikalarını ve yürütülen faaliyetleri bu amaca binaen yürütmektedir. TİKA eğitim sektörüne 2006 yılında 211,35 milyon ABD doları, 2013 yılında 405,15 milyon ABD doları harcama yapılmıştır.¹⁴¹

¹⁴⁰ Tablodaki 2006–2013 yılları arası verileri TİKA tarafından yayınlanan TKY Raporlarından derlenmiştir.

¹⁴¹ 2006–2013 yılları arası TİKA TKYR verileridir.

3.2. Türkoloji Projesi, Yunus Emre Enstitüsünün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Türkiye Cumhuriyeti kurumsal anlamda kültürel diplomasi¹⁴² faaliyetlerine Avrupa ülkelerine nazaran oldukça geç başlamıştır. Türkiye eğitimle ilgili konularda yeteri özeni gösterememiş ve gerekli çalışmalar için geç kalmıştır.¹⁴³ Bu durumun altında Türkiye'nin klasik dış politika anlayışı ve soğuk savaş döneminin ağır şartları yatmaktadır.¹⁴⁴

Türkiye uluslararası sistemde şimdiye dek köprü ülke olarak nitelendirildiyse de artık merkez ülke olduğu gerçeği kabul edilmelidir. Türkiye'nin coğrafi ve tarihi bakımdan merkez ülke olması, Türkiye'nin nüfuzunun yayılması ve bölgeyle bütünleşmesi yönünde büyük fırsattır. Bunu yayılmacı nüfuz olarak algılamamak, ekonomik ve kültürel nüfuz etme şeklinde düşünmek gerekir.¹⁴⁵ Türkiye'nin kültürel nüfuz alanının geniş olması ve genişlemesiyle birlikte uluslararası sistemde istediği sonuçları elde etmesi muhtemeldir.

Özal döneminden başlanarak özellikle son yıllarda Türk dış politikasında bir dönüşüm yaşanmıştır. Davutoğlu'nun ifade ettiği gibi stratejik derinliğimiz olan ülkelerdeki Müslüman, soydaş ve akraba topluluklar ile her türlü etkileşim, bu ülkelerle aramızda kalıcı birlik beraberlik oluşturmaktadır. Bu birlik ve beraberlik uluslararası arenada etkinliğimizi arttırmakta, Türkiye ile diğer dünya devletleri arasında yakınlaşmaya önemli katkılarda bulunmaktadır.

3.2.1. Türkoloji Projesi

TİKA'nın 2000'li yıllardan sonra gerçekleştirdiği en önemli projelerden biri olan Türkoloji Projesi, yabancılara, soydaş ve akraba topluluklar ile Türkçe bilmeyen gurbetçi vatandaşlarımıza Türk dilini öğretmek, Türk kültürünü, tarihini ve sanatını tanıtmak için hayata geçirilmiştir. TİKA tarafından 10 yıl boyunca başarıyla devam ettirilen proje, özel bir protokol imzalanarak 20 Eylül 2011 tarihinde Yunus Emre Enstitüsüne devredilmiştir. Türkoloji Projesi kapsamında imzalanan protokoller ile

¹⁴² Sanat folklor ve dil gibi kültürel faaliyetlerin ihracından yararlanarak yabancı halklara etki edilmesi, kültürel etkileşimin sağlanması.

¹⁴³ Erzen, **a.g.e.**, ss.98-99.

¹⁴⁴ Selim Öztürk, **Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci Ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasında Değişim**, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014, s.36.

¹⁴⁵ Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe**, s. 82.

adı geçen ülke üniversitelerinde Türkoloji ve Türk dili ve edebiyatı bölümleri açılmış ve bu bölümlerin fiziki ve öğretim elemanı karşılanmıştır.¹⁴⁶

Enstitü, Türkoloji Projesi ile Türk'ün dilinin, kültürünün, edebiyatının ve sanatının tanıtılması ve bu konularda eğitim almak isteyen her bireye, yurt dışında farklı üniversitelerle işbirliği yaparak hizmet vermektedir. Bu bağlamda, yurt dışındaki üniversiteler ile Enstitü "Türkoloji Projesi İşbirliği Protokolü" imzalayarak, hali hazırda olan Türkoloji bölümlerini desteklemekte ve yeni bölümlerin açılması yönünde teşvik etmektedir. Yunus Emre Enstitüsü, farklı ülkelerde açtığı Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine Türkiye'den görevlendirdiği öğretim elemanı, müfredat ve materyal desteği ile yardımcı olmakta; açılan bu bölümlerde kaliteli eğitim-öğretimin yapılması yönünde çalışmalar yapmaktadır.¹⁴⁷ 13 öğretim elemanının görevlendirilmesiyle başlayan Türkoloji projesi 2014 yılı itibariyle 36 ülkede bulunan 58 üniversitede Türkoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde görev yapan 50 akademisyenle yoluna devam etmektedir.¹⁴⁸

Ayrıca Türkoloji Projesi ile Türk dilinin tüm dünyada öğrenimin yaygınlaştırılmasını, bütün dünya devletleri ile iletişimin güçlendirilmesi, bu devletlerde yapılacak eğitim, kültür, sosyal, iktisadi ve ticari işbirliğinde Türkçe anlaşabilen bir kesimin kazandırılmasını ve geçmişten gelen kültür kodlarımızın yakın olduğu toplumlarla yeniden buluşmamızın sağlanması amaçlanmaktadır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Kemal Yurtnaç, "Türkiye'nin Soydaş ve Akraba Topluluklara Yönelik Politikaları", **Yeni Türkiye Dergisi**, S.53, 2013, s.804.

¹⁴⁷ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.yee.org.tr/tr/turkolojibirimi>, (Erişim) 23 Şubat 2015.

¹⁴⁸ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **2014 Faaliyet Raporu**, Ankara,2014, s.92.

¹⁴⁹ Demir, **a.g.e.**, s.280.

Tablo 4: Türkoloji Projesi kapsamında Uluslararası İşbirliği yapılan ülkeler¹⁵⁰ (Üniversitelerinde Türkoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri açılan ülkeler)

1	Afganistan	19	Kazakistan
2	Azerbaycan	20	Kosova
3	Belarus	21	Letonya
4	Belçika	22	Litvanya
5	Bosna Hersek	23	Mısır
6	Bulgaristan	24	Moğolistan
7	Cezayir	25	Makedonya
8	Çin Halk Cumhuriyeti	26	Pakistan
9	Çek Cumhuriyeti	27	Polonya
10	Estonya	28	Romanya
11	Fas	29	Rusya Federasyonu
12	Gürcistan	30	Sırbistan
13	Hırvatistan	31	Slovakya
14	Hindistan	32	Sudan
15	Irak	33	Suudi Arabistan
16	İtalya	34	Ukrayna
17	Japonya	35	Ürdün
18	Karadağ	36	Yemen

3.2.2. Yunus Emre Enstitüsünün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Her yaşta insanın eğitimine destek veren projeler çeşitli kurumlar tarafından uygulamaya konulmuştur. Bu kuruluşlardan biri olan Yunus Emre Enstitüsü Türk dilini, tarihini ve sanatını tüm dünyaya tanıtmayı amaç haline getirmiştir. Dil, bir kültürün aktarılmasında önemli bir araçtır. Türkçenin öğretilmesiyle Yunus Emre

¹⁵⁰ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, ss.92-93.

Enstitüsü; yabancı dil öğretmek yanında Türk kültürünü, sanatını ve tarihinin tanıtımı yapmayı ilke haline getirmiştir.

5653 sayı ve 5 Mayıs 2007 tarihli kanunla, Türkiye’de Yunus Emre Enstitüsü ve yurt dışında Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri açılması kararlaştırılmıştır. Ankara merkezli olmak üzere dünyanın dört bir yanında açılan ve açılmakta olan Yunus Emre Enstitüsü ve Türk kültür merkezleri, Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmayı, Türkiye’nin diğer ülkeler ile dostluğunu geliştirmeyi, kültürel alışverişini artırmayı, bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmayı ve Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermeyi amaçlamaktadır.¹⁵¹

Yunus Emre Enstitüsünün, Türk dilinin, tarihinin, kültürünün ve sanatının tanıtılması yönünde çalışmalar yapmak; bu çalışmalarla ilgili bilgi ve belgeleri tüm dünyanın faydalanması için paylaşmak; Türk dilinin, kültürünün ve sanatının en iyi şekilde anlatılmasını sağlayarak yurt dışında, Türkçe eğitimi almayı talep edenlere yardımcı olmak; Türkiye’nin farklı ülkeler ile kültür alışverişini kolaylaştırıp farklı ülkelerle dostluklar geliştirmek; gibi görevleri vardır.¹⁵²

Yunus Emre Enstitüsü, 33 farklı ülkede açtığı toplam 41 tane Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ile Türkiye’nin, dilini, kültürünü, sanatını ve tarihini tanıtmak ve yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Kültür merkezleri bünyesinde açılan Türkçe dil kursları ile hem yabancı dil olarak Türkçe öğretilmekte hem de farklı ülkelerdeki Türk vatandaşlarının, kendi dillerini unutmamaları ve kültürlerini daha yakından tanımaları sağlanarak Türkiye ile bağlarını devam ettirilmektedir.¹⁵³

¹⁵¹ 18 Mayıs 2007 tarihli **Resmi Gazete**, “Yunus Emre Vakfı Kanunu”.

¹⁵² Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.yee.org.tr/tr/kulturmerkezlerikoordinatorlugu> , (Erişim) 23 Şubat 2015.

¹⁵³ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.yee.org.tr/tr/kulturmerkezlerikoordinatorlugu> , (Erişim) 23 Şubat 2015.

Tablo 5: Yunus Emre Kültür Merkezleri¹⁵⁴

1	Afganistan	Kabil	22	Japonya	Tokyo
2	Almanya	Berlin	23	Karadağ	Podgorica
3	Almanya	Köln	24	Kazakistan	Astana
4	Arnavutluk	İşkodra	25	Kosova	Prizren
5	Arnavutluk	Tiran	26	Kosova	İpek
6	Avusturya	Viyana	27	Kosova	Priştine
7	Azerbaycan	Bakü	28	KKTC	Lefkoşa
8	Belçika	Brüksel	29	Lübnan	Beyrut
9	Bosna Hersek	Mostar	30	Macaristan	Budapeşte
10	Bosna Hersek	Foynitsa	31	Makedonya	Üsküp
11	Bosna Hersek	Saraybosna	32	Mısır	İskenderiye
12	Cezayir	Cezayir	33	Mısır	Kahire
13	Fas	Rabat	34	Moldova	Komrat
14	Fransa	Paris	35	Polonya	Varşova
15	Güney Afrika	Pretoria	36	Romanya	Köstence
16	Gürcistan	Tiflis	37	Romanya	Bükreş
17	Hollanda	Amsterdam	38	Rusya F.	Kazan
18	Hırvatistan	Zagreb	39	Sırbistan	Belgrad
19	İngiltere	Londra	40	Sudan	Hartum
20	İran	Tahran	41	Ürdün	Amman
21	İtalya	Roma			

Yunus Emre Kültür Merkezleri, farklı ülkeler ile Türkiye arasında bir gönül köprüsü, Türkiye ile dünyanın buluşmasını sağlayan kültür aracı olarak ifade edilmiştir. Bu dostluk köprüleri, bizi yabancısı olmadığımız toplumlarla ve bütün

¹⁵⁴ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.yee.org.tr/tr/kulturmerkezlerikoordinatorlugu>, (Erişim) 23 Şubat 2015.

dünyaya ulaştıracak, bizi onlara eskisinden daha çok yakınlaştıracak ve ilişkilerimizin en iyi şekilde tesis edilmesini kolaylaştıracaktır.¹⁵⁵

Türk dilinin öğretilmesinde bilinen en eski eser olan Kaşgarlı Mahmut'a ait "Divan-ı Lügati't Türk" Araplara Türkçeyi öğretmek için yazıldığı bilinmektedir. O dönemde Arapların Türklerle ilmi, iktisadi ve kültürel münasebetlerde bulunması Arapların Türkçeyi öğrenmesini gerekli kılıyordu. Kaşgarlı Mahmut bu ihtiyacı fark etmiş olacak, yazdığı eser bilinen ilk Türkçe-Arapça sözlük olarak tarihe geçmiştir. Yunus Emre Enstitüsü bugün bu ihtiyacı karşılamaya namzet bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada birçok gelişmiş ülke, yüzyıllar öncesinden bu tür vakıfları kurarak ve kurulan bu vakıflara büyük destek vererek kendi kültürlerini yaygınlaştırmışlardır. Vakıflarını kuran bu ülkeler kültürlerini aktarmak adına birçok faaliyette bulunmuşlardır. Cervantes Enstitüsünü, Goethe Enstitüsünü, Konfüçyüs Enstitüsü, British Council gibi Yunus Emre Enstitüsünün muadili vakıflar, yıllar önce faaliyete geçirilmiş olup lobcilik faaliyeti yapmak için kurulmuşlardır. Bölgesel bir güç olarak uluslararası sistemin sözü dinlenen bir aktörü olma iddiasında olan Türkiye ise, Yunus Emre Enstitüsü'nün tıpkı Goethe enstitüsü, British Council ve Cervantes gibi kültür ve dil enstitüleri gibi dünyanın dört bir yanında benzer işlevi yerine getirmesini hedeflemektedir.¹⁵⁶

Kültürel diplomasi yönteminde en önemli araç olan dil kursları ve enstitüler¹⁵⁷ dil, sanat, folklor gibi her alanda ülkenin tanıtımını yapmaktadırlar. British Council, Alliance Française, Cervantes Enstitüsü, Konfüçyüs Enstitüsü ve Goethe Enstitüsü gibi kültür ve dil enstitüleri örnek alınarak Türk dilini ve kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla Yunus Emre Enstitüsünün kurulması Türkiye'nin yumuşak gücünü arttırmayı gaye edinen uzun vadeli bir çalışmadır. Uluslararası arenada yapılan siyasi görüşmeleri kültürlerarası bağlarla sağlam bir şekilde geliştirmek kültürel diplomasinin gereğidir.

Farklı ülkelerde birçok faaliyeti bulunan Yunus Emre Enstitüsü, Gaspıralı İsmail Beyin "dilde, işte, fikirde birlik" anlayışının bir tezahürü olarak nitelendirilebilecek Türk Kültür Merkezlerinde açılan Türkçe Kurslarında Avrupa

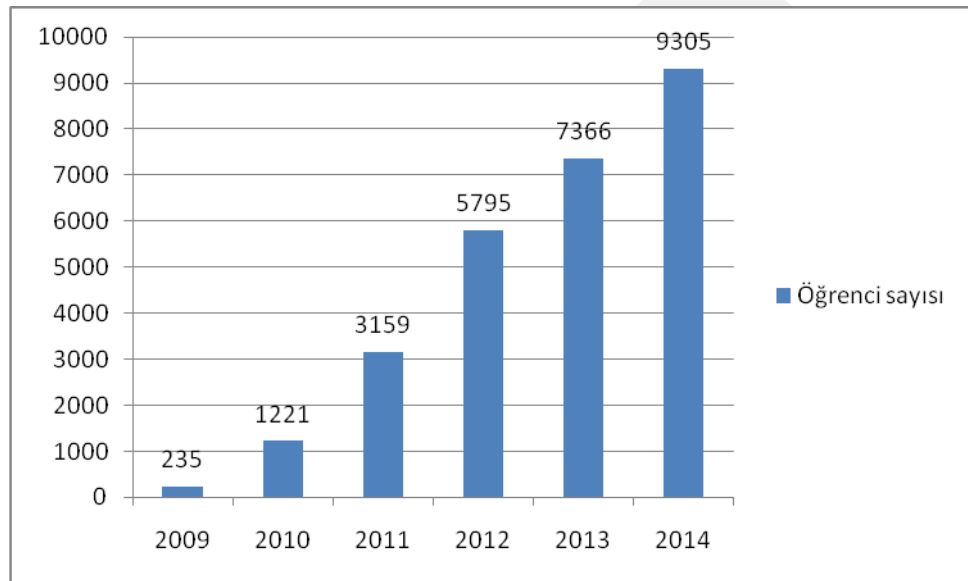
¹⁵⁵ Bozdağ, **a.g.m.**, ss.71-72.

¹⁵⁶ Yurtnaç, **a.g.m.**, s. 805.

¹⁵⁷ Selim Öztürk, **a.g.e.**, s.37.

Konseyi ortak dil çerçevesi ve dil seviyelerine göre faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Yunus Emre Enstitüsü bu merkezlerin dışında da Türkçe kursu açmaktadır.¹⁵⁸

Grafik 2: Yıllara göre Türk Kültür Merkezlerinde açılan Türkçe kurslarına devam eden öğrenci sayıları¹⁵⁹

¹⁵⁸ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, ss.76.

¹⁵⁹ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, ss.76-77.

Tablo 6: Türk Kültür Merkezlerinde Türkçe kursu açılan merkezler¹⁶⁰

1	Amman	19	Kudüs
2	Astana	20	Londra
3	Bakü	21	Mostar
4	Beyrut	22	Podgoritsa
5	Brüksel	23	Priştine
6	Budapeşte	24	Prizren
7	Bükreş	25	Roma
8	Cezayir	26	Saraybosna
9	Foynitsa	27	Tahran
10	İpek	28	Tiflis
11	İskenderiye	29	Tiran
12	İşkodra	30	Tokyo
13	Kabil	31	Üsküp
14	Kahire	32	Varşova
15	Kazan	33	Johannesburg
16	Köstence		

Yunus Emre Enstitüsü uluslararası standartlar ışığında bilimsel yöntemleri kullanarak Türkiye’de ve yurt dışında Türkçeyi bir dünya dili olarak öğretmeye çalışmakta; Yunus Emre Enstitüsü Türkçenin öğretilmesi amacıyla her türlü araç-gereç temini yapmakta ve Türkçe eğitim-öğretim materyallerini hazırlanmaktadır.¹⁶¹ Yunus Emre Enstitüsü’nün bir diğer faaliyeti de okullarda seçmeli ve zorunlu yabancı dil olarak Türkçe’nin okutulmasını sağlamaktadır. Bosna Hersek, Gürcistan, Ürdün, Polonya, Fas ve Tokyo’da toplam 107 okulda 5037 öğrenci seçmeli ya da zorunlu olarak Türkçe dersi almaktadır.¹⁶²

¹⁶⁰ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, ss.76-77.

¹⁶¹ Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.yee.org.tr/tr/turkceegitimbirimi> , Erişim 23 Şubat 2015.

¹⁶² Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, s.78.

Dünyanın dört bir yanından gelen Türkçe öğrenme taleplerini karşılamaya çalışan Yunus Emre Enstitüsü, Uzaktan Türkçe Eğitim Programını başlatmıştır. İstanbul Üniversitesi ile Enstitü arasında, Türkçenin öğretilmesi amacıyla, uzaktan eğitim sistemi kurulması yönünde işbirliğine gidilmiştir.¹⁶³

3.3. Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Kuruluşu ve Faaliyetleri

3.3.1. Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş

1991 yılında SSCB'nin dağılması ile birlikte Türki cumhuriyetler bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Türkiye ile etnik, kültürel, dini ve tarihi bakımdan benzer olan Türkî Cumhuriyetlerle hızlı bir şekilde bağ kurulması gerekliliği ihtiyacı doğmuş, Türkiye soydaş ve akraba topluluklarıyla yeniden buluşma fırsatı bulmuştur. Türkiye, bağımsızlıkları ilan eden Türki Cumhuriyetleri ilk tanıyan devlet olma özelliğini korumuştur.¹⁶⁴ Özal döneminde başlayan bu buluşma özellikle Ak parti hükümeti döneminde ilişkilerin daha planlı ve programlı bir şekilde, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun işaret ettiği stratejik vizyon ile birlikte daha etkin olmaya başlamıştır.

SSCB'nin dağılmasından hemen sonra Türkiye, bölgedeki ülkelerle etkileşime geçmiş, soydaş ve akraba topluluklara yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu politikaların ana hedefi Türkiye'nin bölge ülkeleriyle yeniden işbirliği halinde olup ilişkilerini sağlıklı zemine oturmasını sağlamaktır. Türkiye söz konusu olan ülkelerle hemen iletişime geçmiş olmasına rağmen "stratejik teori yetersizliği"¹⁶⁵nden dolayı başarılı olamamıştır. Ancak Türkiye özellikle Ak Parti hükümeti döneminde aktif bir dış politika izlemiş daha başarılı, kapsayıcı ve kucaklayıcı politikalar uygulamıştır. Bu politikaların başında kalkınma yardımları, eğitim ve kültürel faaliyetler, insani yardımlar gelmektedir. Özellikle eğitim yardımları, Türkiye'nin dış politikasının önemli bir unsuru olarak ele alınmaktadır. Türkiye'nin bölge ülkelere yönelik geliştirdiği politikalarının en önemli aracı eğitim faaliyetleridir. Türkiye en başından beri soydaş ve akraba topluluklarının eğitim çalışmalarına destek olmuştur. Bunun en

¹⁶³ Yunus Emre Enstitüsü (YEE), **a.g.e.**, s.85.

¹⁶⁴ Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?dc7e286d-3f44-482b-b7d0-ab7b984b6a7d>, (Erişim) 24 Şubat 2015.

¹⁶⁵ Davutoğlu, **a.g.e.**, s.47.

önemli tezahürlerinden biri olan Büyük Öğrenci Projesi (10 Bin Öğrenci Projesi) Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatıyla 1992 yılında başlatılmıştır. Türk cumhuriyetleri ile Türk ve akraba topluluklardan, 1992-1993 eğitim-öğretim yılı başlangıç tarihi itibarıyla, devlet burslusu olarak çoğunluğu lisans eğitimi almaları için Türkiye'ye öğrenci getirilmeye başlanmıştır.¹⁶⁶ 7000'i yükseköğretim ve 3000'i ortaöğretim olmak üzere toplam 10.000 öğrenci ülkemizde okutulmuştur.¹⁶⁷ Bu proje ilk yıllarda beş Türk Cumhuriyeti (Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan) ile sınırlıyken daha sonra diğer soydaş ve akraba topluluklarından olan Balkanlar, Asya ülkeleri, Rusya Federasyonunda bulunan altmış topluluk, Ortadoğu ve Afrika'ya yaygınlaştırılmıştır.

Türk cumhuriyetleri ve Türk toplulukların eğitim düzeylerini artırılması, bu ülkelerin yetişmiş insan gücü ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olunması, Türkiye'nin dostu ve her platformda Türkiye'ye destek veren genç nesillerin yetiştirilmesine olanak sağlanması, ihmal edilen Türk dünyası ile kalıcı bir kardeşlik ve dostluk köprüsü kurulması, geçmişte Büyük Öğrenci Projesinin amaçları arasında yer almaktaydı.¹⁶⁸

Büyük Öğrenci Projesi başlangıçta büyük eksikliklerine rağmen son yıllarda Türkiye Burslarına geçilmesiyle birlikte sistemleşmiştir. Büyük Öğrenci Projesinin bileşenlerinin değişik bölümler tarafından yürütülmesinden dolayı koordinasyon eksikliği, öğrenci seçme ve yerleştirme işleminin objektif olmaması, Türkçe eğitiminin yetersiz olması, maddi desteğin ve barınma koşullarının yetersiz olması, öğrencilerin uyum sorunu, öğrencilerin başarı oranlarının düşüklüğü, mezunlarla ilişkilerin kopukluğu gibi nedenlerden dolayı bu proje başlangıçta başarısız olmuştur. Ancak Ak Parti döneminde kurumsallaşan Büyük Öğrenci Projesi belli bir bölgeye yoğunlaşmadan bir plan ve program dâhilinde tek elden yürütülmeye başlanmış, bölge ülkeleriyle işbirliği sürecine büyük ivme kazandırmıştır. 1992 yılından 2005'e kadar olan dönem dış politika anlayışının 2005'ten sonra devam eden 2013'e kadar uzanan dönemde farklı minvalde olması projenin güncellenmesine neden olmuştur.

¹⁶⁶ İsa Özkan, **Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklardan Gelen Burslu Öğrencilerin Meseleleri Ve Çözüm Teklifleri**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, C.4, Ankara, 2003, s. 138.

¹⁶⁷ Selim Öztürk, **a.g.e.**, s.52. (akt. Kavak, 2001, s. 96)

¹⁶⁸ Yüksel Kavak ve Gülsün Atanur Başkan, "Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.20, 2001, s.96.

Ahmet Davutoğlu'nun dış politika anlayışıyla birlikte İslam coğrafyası ile ilişkiler geliştirilmiş ve her türlü yardım yoğun bir şekilde bölgeye aktarılmıştır. Büyük Öğrenci Projesi'nden Türkiye Bursları projesine geçişte tam da bu dönem özelliklerine paralellik göstermektedir.¹⁶⁹

Yükseköğretiminin uluslararasılaşmasını ve yurt dışından ülkemize öğrenci getirilmesini amaçlayan Büyük Öğrenci Projesi, 1992 yılından itibaren uluslararası öğrenciler için verilen devlet burslarını kapsamakta olup 2012 yılında Türkiye Burslarına çevrilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığında olan koordinasyon Bakanlıktan alınarak, bu alanda özel çalışmaları olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına tevdi edilmiştir. Türkiye'de yükseköğretim seviyesinde yabancı öğrencilere verilen Türkiye bursu ile burslu okumaya hak kazanan öğrenciler, Türkiye'de bulunan üniversitelerde, kazandıkları bölümde başarılı bir şekilde öğrenim gördükleri süre boyunca burslu olarak okutulmaktadırlar. Türkiye'de öğrenim görecekt yabancı öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına burslu olarak yerleştirme işlemleri, YÖK tarafından merkezi olarak yapılmaktadır.¹⁷⁰

Türkiye Burslarını kendinden önceki Büyük Öğrenci Projesi'nden ayıran ve daha gelişmiş bir proje olduğunun göstergesi olan noktalar; Türkiye'nin uluslararası sahada uluslararası öğrenciler ile birlikte oluşturulacak kültürel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi, Türkiye'nin sahip olduğu yükseköğretim tecrübesi ile derin kültür ve medeniyetinin farklı kültürlerle uluslararası düzlemde aktarılması ve Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmasına katkı sağlanması ve yükseköğretim kurumlarının kaliteli yabancı öğrencilerle desteklenmesi şeklinde sıralanabilir.¹⁷¹

Türkiye Burslarının hedefleri; Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin desteklenmesi, ülkemizin yükseköğretiminde uluslararasılaşmasına katkı sağlanması, kamuoyunda uluslararası öğrenci farkındalığının artırılması, uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve mesleki gelişimlerine katkı sağlanması, uluslararası öğrencilere yapılan Türkçe öğretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yönlendirilmesi, Türkiye Mezunları portal ağının oluşturulmasını ve koordinasyonunun sağlanması,

¹⁶⁹ Selim Öztürk, **a.g.e.**, s.52-57

¹⁷⁰ Armağan Erdoğan, "Türkiye'de Yükseköğretimin Gündemi için Politika Önerisi", **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, C. 4, S.1, 2014, s.10.

¹⁷¹ 17 Haziran 2014 Tarihli **Resmi Gazete**, "Türkiye Bursları Yönetmeliği".

nitelikli, rekabet edebilen ve çeşitliliklere karşılık verebilen burs programlarının geliştirilmesi, burs programlarının amaçları ile uyumlu nitelikli öğrencilerin seçilmesi olarak sıralanmaktadır.¹⁷²

Bir önceki projenin eksikliklerini giderme ve hatalarına düşmekten kaçınan Türkiye Bursları Projesi aynı zamanda Büyük Öğrenci Projesi'nin bölgeselliğinden sıyrılıp, küresel düzlemde bir proje olarak karşımıza çıkmakta ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından uluslararası öğrencilere verilen kamu kaynaklı yükseköğrenim bursları projesidir. Türkiye Bursları projesi Büyük Öğrenci Projesi gibi sadece Türki cumhuriyetlere yönelik değil tüm dünya ülkelerini kapsayan bir yapıya kavuşmuştur.

Numan Kurtulmuş Türkiye Bursları programı için “Uluslararası öğrenciler ülkemizin sahip olduğu yumuşak güç unsurları arasında yer almaktadır. Ülkemizin bu öğrenciler için bir eğitim merkezi olması, nitelikli öğrenciler için çekim merkezi haline gelmesi ve bu öğrencilerin ülkeleri ile Türkiye arasında köprü olmaları amaçlarıyla oluşturulan Türkiye Bursları kapsamında ülkemizde yaklaşık 15.000 uluslararası öğrenci öğrenim görmektedir. İnanıyoruz ki; bu öğrenciler eğitimlerini başarı ile tamamlayarak ülkelerine döndüklerinde Türkiye ile ülkeleri arasında gönüllü kültür elçileri olacaklardır.”¹⁷³

Türkiye’de Büyük öğrenci projesi olarak başlatılmış ve Türkiye Bursları Projesi şeklinde devam eden program kapsamında, Türkçe dil kursu, ön lisans, lisans, master, doktora, tıpta uzmanlık kategorilerinde toplam 154 ülkeden 18.09.2015 tarihi itibarıyla mevcut 13.406 öğrenci burs imkânından faydalanmaktadır.¹⁷⁴ Ayrıca Proje başlangıç yılı 1992 yılından 2015 yılına kadar toplam 52.255 öğrenci Türkiye Cumhuriyeti tarafından burslandırılmıştır. Özal döneminde başlayan Büyük öğrenci projesi kapsamında birçok ülke öğrencileri burslandırılmış olup en fazla burslandırılan ilk beş ülke Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Suriye olarak sıralanmıştır.¹⁷⁵

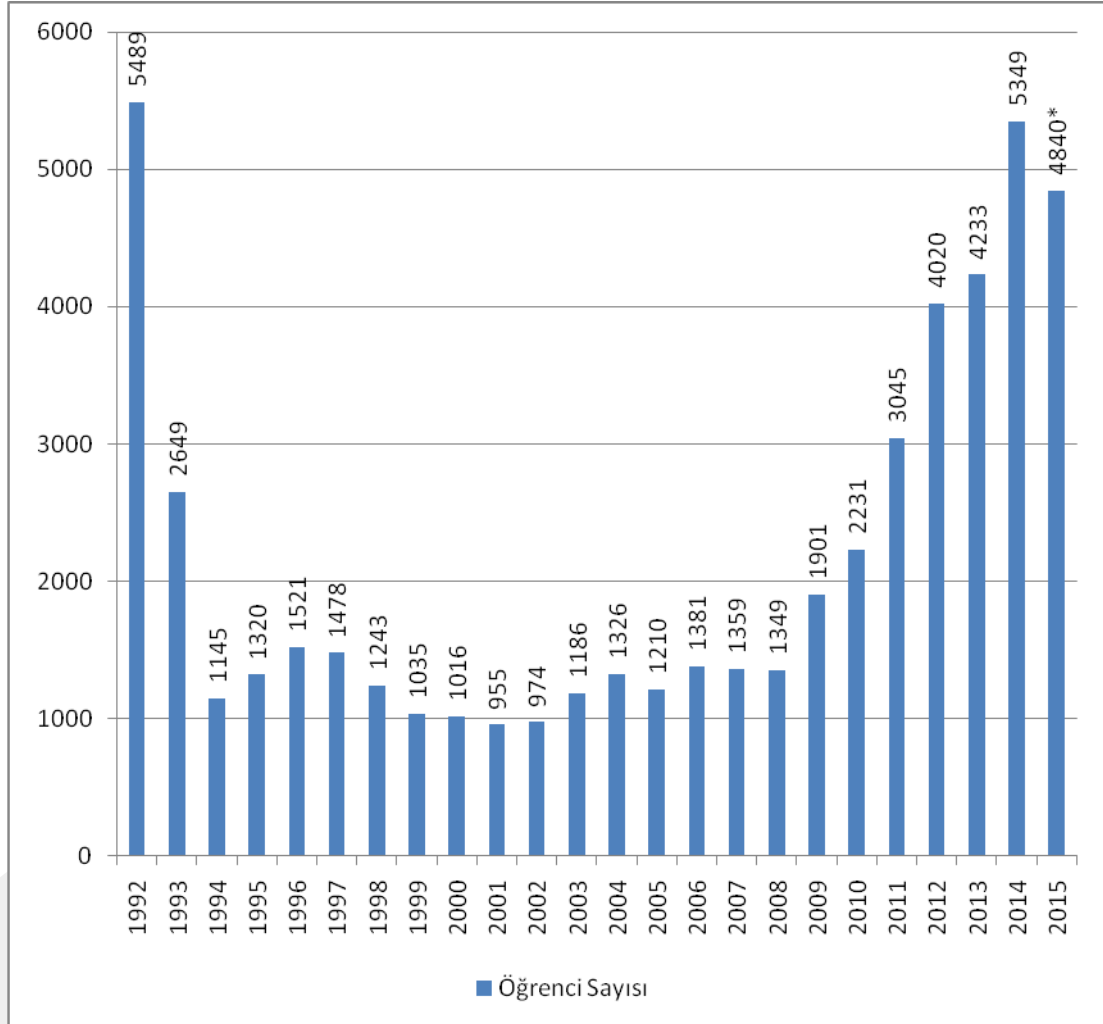
¹⁷² 17 Haziran 2014 Tarihli **Resmi Gazete**, “Türkiye Bursları Yönetmeliği”.

¹⁷³ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), **YTB 2014 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2014, s.7.

¹⁷⁴ Millî Eğitim İstatistikleri, **Örgün Eğitim 2014/15**.

¹⁷⁵ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı İstatistikleri, 2015.

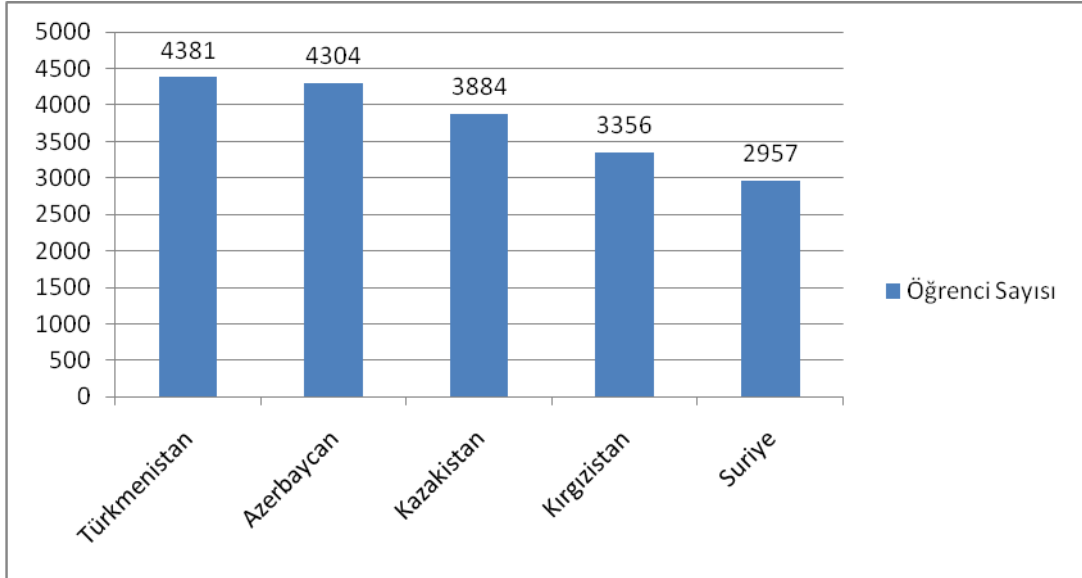
Grafik 3: Büyük Öğrenci Projesi ve Türkiye Bursları Projesi Yıllara göre Burslandırma Sayıları¹⁷⁶

¹⁷⁶ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı İstatistikleri, 2015.

* Araştırma ve Başarı Destek Bursları için burslandırma süreci yıl boyunca devam ettiğinden dolayı 2015 yılı şuan ki burslandırma sayısını vermektedir.

Grafik 4: Büyük Öğrenci Projesi başlangıcından bu yana en çok burslandırma yapılan ilk beş ülke¹⁷⁷

Kültür diplomasisinin en önemli araçlarından olan ve devlet eliyle uygulanan dilsel-kültürel alışveriş niteliğinde olan devlet bursları programları gelişmiş ülkelerde devlet eliyle uygulanmaktadır. Bunların en bilinenleri arasında ABD'nin Fullbright bursları,¹⁷⁸ İngiltere'nin Chevening bursları, Almanya'nın DAAD bursları, AB'nin Erasmus öğrenci değişim programı, Fransa'nın Eiffel bursları gibi burslar sayesinde her yıl binlerce öğrenci farklı ülkelerde eğitim almakta ve farklı kültürleri yakından tanımaktadır.¹⁷⁹

3.3.2. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri

Ahmet Davutoğlu'nun Stratejik Derinlik kitabında kavramlaştırdığı ve üzerinde durduğu tarihsel miras ve tarihsel sorumluluk kavramları, bugünkü manada etnik ve ırki unsurları içerisinde bulunduran değil daha da ötesine referans yapan soydaş ve akraba kavramlarının tanımına denk gelen ifadelerdir.¹⁸⁰ Daha açık bir

¹⁷⁷ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı İstatistikleri, 2015.

¹⁷⁸ Emel Oktay, "NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisinin Artan Rolü", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.9, S.34, Ankara, 2012, s.132.

¹⁷⁹ Akçadağ, **a.g.m.**, s.14.

¹⁸⁰ Kemal Yurtnaç, **a.g.m.**, s.802.

ifadeyle soydaş ve akraba kavramı ırki ve etnik anlamdan öte, kültürel ve tarihi anlamda yakın, birbirlerine karşı sorumlu olan toplumları ifade etmektedir. Filistin meselesinde Türkiye'nin sergilediği tavır, bu kavramlara yüklenen anlamın ötesine gitmektedir. Etnik ve ırki unsurlar bakımından bir bağın söz konusu olmadığı Filistin devletinin davasına en fazla destek veren ülkelerden biri Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika gibi dünya üzerinde geniş bir alanda yayılmış olan soydaş, akraba ve müslüman topluluklar arasında ilmi iktisadi ve beşeri münasebetleri güçlendirmek ve geliştirmek amacıyla yürütülen çalışmaları koordine eden çeşitli kamu kurum ve kuruluşları vardır. Bu kurumlardan sadece biri olan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı faaliyetlerini birçok dünya ülkesinde sürdürmektedir.

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 24 Mart 2010 tarih ve 5978 sayılı kanunla kurulmuştur. Başkanlık, yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşlarına yönelik çalışmalar yapmayı ve onların sorunlarına çözüm üretmeyi, soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetleri yürütmeyi, Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde tamamlanması için her türlü esaslı belirlemekte ve ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁸¹

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye'nin diaspora bakanlığı olarak görülmekte, "Nerede bir vatandaş, nerede bir soydaş ve nerede bir akraba topluluk varsa Türkiye oradadır" ana ilkesiyle hareket eden başkanlık görevlerini yürütmektedir.¹⁸²

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin soydaş ve akraba topluluklarla olan bağlarının (tarih, kültür ve ekonomi) giderek güçlenmesi ve bununla birlikte ilişkilerin çeşitlenmesi, adı geçen topluluklara yönelik kamu kurumları ve STK'lar aracılığıyla yürütülen çalışmaların

---

¹⁸¹ 6 Nisan 2010 Tarihli **Resmi Gazete**, "Yurt Dışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun".

¹⁸² Bozdağ, **a.g.m.**, s.73.

daha organize ve verimlilik esasını gözetir bir anlayışla sürdürülmesi için ortaya çıkan bir başkanlıktır. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla oluşturulan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, soydaş ve akraba topluluklarla kültürel ve sosyal bağların arttırılmasına yönelik olarak ilgili kişi, kurum ve sivil toplum kuruluşu ve mesleki yapılanmalarca yürütülen faaliyetlerin planlı olmasını ve koordinasyonun kendinde olması yönünde çalışmakta, Türkiye’de devlet bursuyla eğitim görmesi uygun görülen yabancı öğrencilerin eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde devam etmesi amacıyla gerekli düzenlemeleri yapmakta ve ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaktadır.¹⁸³

YTB, Türkiye Bursları Projesi kapsamında öğrencilerin Türkiye’ye uyumlarını sağlamak için çeşitli programlar düzenlemektedir. Başkanlık, öğrenci-aile buluşmaları yapmakta, kültürel geziler ve farklı alanlarda sosyal etkinlikler planlanmakta ve böylelikle uluslararası öğrencilerin ülkemizin sosyal ve kültürel hayatını tam anlamıyla tanımlarını sağlamaktadır.¹⁸⁴

Soydaş ve akraba topluluklar denilince akla sadece Türki cumhuriyetlerin gelmediği, soydaş ve akraba topluluklar kavramından kastedilenin sosyal, kültürel ve tarihi olarak ortak paydada birleşen toplumlar olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’nin Ortadoğu ve Afrika ülkeleri ile aynı tarih ve din mirasının varisleri olması birbirleriyle olan akrabalığın somut göstergesidir.

3.4. Millî Eğitim Bakanlığı’nın Uluslararası Eğitim Faaliyetleri

Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye’nin yurt dışındaki eğitim hizmetlerini düzenlemekle görevli farklı Genel Müdürlükleri bünyesinde bulunmaktadır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığının uluslararası ve yurt dışı eğitim faaliyetlerini yürütmekle görevlidir.

¹⁸³ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php>, (Erişim) 18 Nisan 2015.

¹⁸⁴ Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php>, (Erişim) 18 Nisan 2015.

3.4.1. Uluslararası Dini Eğitim ve Öğretim

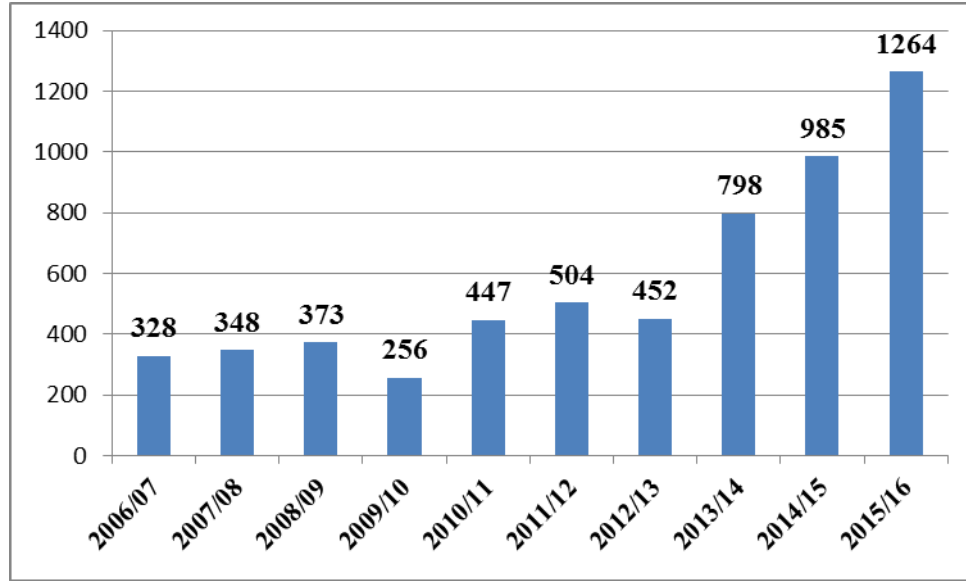
Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye cumhuriyeti ile yapılan ikili protokol veya anlaşmalar çerçevesinde, anlaşma yapılan ülke vatandaşlarına yönelik ve tamamı Müslüman olan ülkelerin talepleri doğrultusunda din eğitimine ve öğretimine destek olmak amacıyla faaliyetler yürütmektedir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün “Türkiye Cumhuriyeti devletiyle yapılan ikili protokoller çerçevesinde, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ile protokol veya anlaşma yapılan ülke vatandaşlarına yönelik din eğitimine destek olmak, aynı zamanda halkı Müslüman olan ülkelerin talepleri doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetlerine yardımcı olmak ve yurtdışına yönelik öğretim programları ve materyallerinin hazırlanmasında destek sağlamak” gibi görevleri vardır.¹⁸⁵

Başta Balkanlar, Kafkaslar ve Afrika ülkeleri olmak üzere halkı Müslüman olan ve din eğitimine ihtiyaç duyan soydaş ve akraba topluluklardan seçilen öğrenciler Türkiye’ye getirilerek uluslararası imam hatip liselerinde öğrenim görmektedirler. Bu projenin amaçları; bölge ülkelerin din görevlisi ihtiyacını karşılamak, eğitim ve kültür işbirliğini geliştirmek ve dünya barışına katkı sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Diyanet Vakfı arasında imzalanan bir protokol çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyetinde din eğitiminin mezhepler üstü, barışçıl ve evrensel değerlerle birlikte verilmesi, Müslüman ülkelere ve içinde Müslümanların yaşadığı ülkelere model oluşturmaktadır. Ülkemizde Ortaöğretim seviyesinde beş Uluslararası Anadolu imam hatip lisesi olup, bu okullarda 73 ülkeden 1264 öğrenci öğrenim görmektedir.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Millî Eğitim Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://dogm.meb.gov.tr/>, (Erişim) 13 Nisan 2015.

¹⁸⁶ Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 2015.

Grafik 5: Türkiye’de açılan Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liselerinde Yıllara Göre Okuyan Öğrenci Sayısı¹⁸⁷

3.4.2. Yurt Dışı Eğitim ve Öğretim

Millî Eğitim Bakanlığının Avrupa Birliği ve Dış ilişkiler Genel Müdürlüğünün görevleri “yurtdışı eğitim kurumları ile ilgili iş ve işlemleri yapmak, yurtdışına öğretmen ve okutman görevlendirme işlemlerini yapmak, Türkçe ve Türk kültürünü yaygınlaştırma faaliyetlerini yürütmek” şeklinde olarak belirlenmiştir.¹⁸⁸

Millî Eğitim Bakanlığı’nın yurt dışında açtığı okullarda genellikle Türk öğrenciler öğrenim görmesinin yanı sıra, Türkiye Türkü olmayan öğrencilerde eğitim görmektedir. Yunus Emre Enstitüsü ile Türkçeyi ve Türk kültürünü yaygınlaştırmak gibi ortak görevleri bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’nın Yunus Emre Enstitüsünden farklı olarak Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezleri bulunmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü kurulmadan önce Türkiye Türkçesi öğretimi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktaydı. Yunus Emre Enstitüsünün kurulmasından sonra kurumsallaşan ve genişleyen Türkçe öğretimini halen Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde veren kurumlar mevcuttur.

¹⁸⁷ Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 2015.

¹⁸⁸ Millî Eğitim Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://abdigm.meb.gov.tr/>, (Erişim) 18 Nisan 2015.

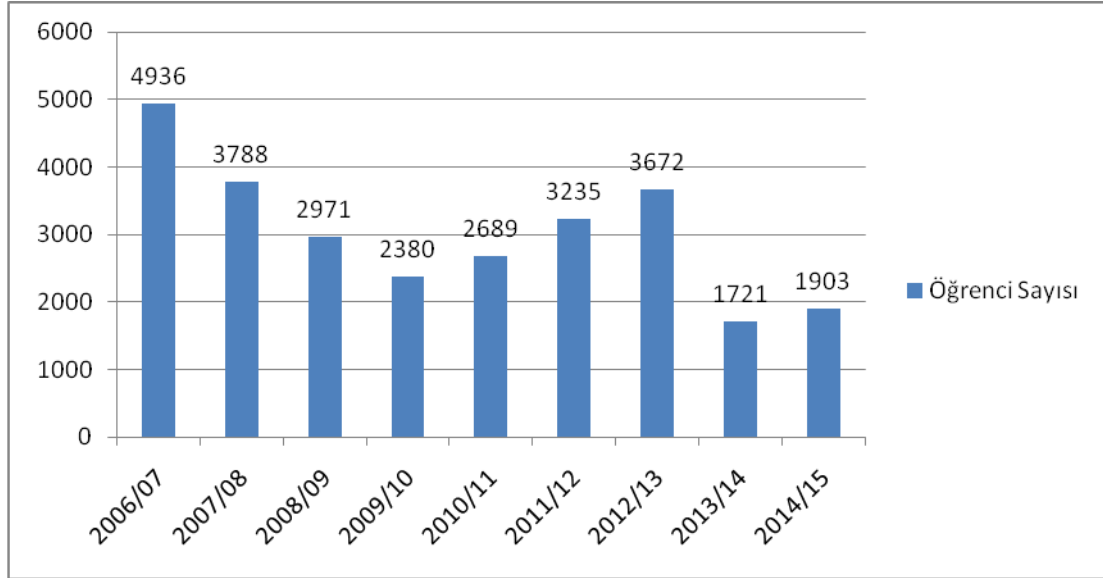
Tablo 7: Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarında açılan öğretim kurumları ile Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezleri¹⁸⁹

Ülke	Okul Adı	Öğrenci Sayısı ¹⁹⁰
Azerbaycan	Bakü Türk İlköğretim Okulu	-
	Bakü Türk Anadolu Lisesi	231
	Bakü Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi	260
Kırgızistan	Bişkek Türk İlköğretim Okulu	11
	Cumhuriyet Yetenekli Çocuklar Kırgız Türk Anadolu Lisesi	142
	Kırgız Türk Anadolu Meslek Lisesi	190
	Bişkek Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi	1335
Özbekistan	Taşkent Türk İlköğretim Okulu	-
Türkmenistan	Aşabat Türk İlköğretim Okulu	408
	Aşabat Türk Anadolu Lisesi	91
	Aşabat Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi	209
Tacikistan	Duşanbe Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi	299
Moldova	Kongaz Süleyman Demirel Türk Moldova Lisesi	157
Romanya	Mecidiye Kemal Atatürk Ulusal Koleji	209

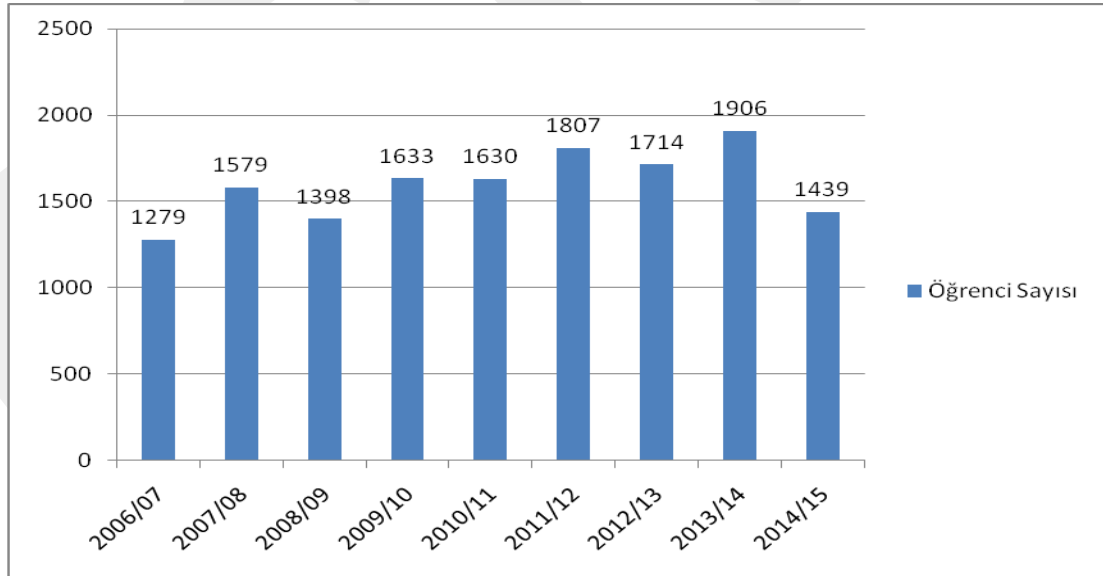
¹⁸⁹ Millî Eğitim İstatistikleri, “Örgün Eğitim 2014/’15”.

¹⁹⁰ Bu kurumlarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenci sayısını ve 2014/’15 eğitim öğretim yılını kapsamaktadır.

Grafik 6: Yıllara göre Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezlerinde öğrenim gören yabancı öğrenci sayısı¹⁹¹

Grafik 7: Yıllara göre Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarında açılan örgün öğretim kurumlarında eğitim gören yabancı öğrenci sayısı¹⁹²

¹⁹¹ Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2006-2015 yılları arasından derlenmiştir.

¹⁹² Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2006-2015 yılları arasından derlenmiştir.

3.5. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Uluslararası Eğitim Faaliyetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, ilgili devlet ve kurumlarla işbirliği yaparak tüm dünyada bulunan İslam dinine mensup topluluklara uluslararası anlaşmalar çerçevesinde din eğitim ve öğretim konularında yardımcı olunması şeklinde görevleri gereğince din hizmeti yanında, yurt içinde ve yurt dışında yabancı öğrencilere yönelik örgün ve yaygın eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirmektedir.¹⁹³ Dünyanın birçok ülkesinde dini eğitim öğretim faaliyetlerinde etkin çalışmalar yapan başkanlık, özellikle Türkiye Cumhuriyetinin soydaş ve dindaşlarının bulunduğu Türk dünyası coğrafyasında yer alan Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Müslüman topluluklara karşı, tarih ve medeniyet ortaklığından kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmektedir.

Türk vatandaşları, soydaş ve akraba toplulukları ile İslam dinine mensup diğer topluluklara İslam dini konularında yardımcı olmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı uluslararası eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve TDV ile ortak yürütülen proje kapsamında; Balkan Kafkas ülkeleri, Türk Cumhuriyetleri, Asya ile Afrika ülkelerinden Kayseri Uluslararası Mustafa Germirli, İstanbul Uluslararası Fatih Sultan Mehmet, Pendik Uluslararası Kız, Bursa Uluslararası Murat Hüdavendigâr ve Konya Uluslararası Mevlana Anadolu imam hatip liselerinde okutulmak üzere öğrenci Türkiye'ye getirilmiştir.¹⁹⁴

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarımızın din eğitimi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Uluslararası İlahiyat Projesi kapsamında ülkemize getirilen öğrenciler ilahiyat eğitimi almaktadır. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının din görevlisi ihtiyaçlarının olması nedeniyle ve bu ülkelerin din görevlisi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Türk Cumhuriyetleri, Balkan-Kafkas ülkeleri ile Asya ve Afrika ülkelerinden Türkiye'de lisans eğitimi için 986 öğrenci getirilmiştir. Yine aynı amaçlar doğrultusunda Balkan-Kafkas ülkeleri, Türk Cumhuriyetleri, Asya ve Afrika ülkelerinden Türkiye'ye yüksek lisans doktora eğitimi için 80 öğrenci

¹⁹³ Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www2.diyamet.gov.tr/DisIliskilerGenelMudurlugu/Sayfalar/yurtdisiEgitim.aspx> , (Erişim) 18 Nisan 2015.

¹⁹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), **2013 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2014, s.60.

getirilmiştir. Ayrıca, Balkan-Kafkas ülkeleri, Türk Cumhuriyetleri, Asya ve Afrika ülkelerinden Türkiye'ye Kur'an kurslarında eğitim için 1200 öğrenci getirilmiştir.¹⁹⁵

Başkanlık yurtdışında din öğretimi yapan imam hatip liseleri açmaktadır. Bu çalışmalarla söz konusu ülkeler ile Türkiye arasında, sağlam ve kalıcı bir diyalog oluşturularak, dostluk köprüleri oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı, TDV işbirliği ile Romanya'da bir Kolej, Azerbaycan ve Bulgaristan'da dört imam hatip okulu ve ilahiyat lisesi açmıştır.¹⁹⁶

Diyanet İşleri Başkanlığı, din alanında yeterli denilebilecek ilmi bilgiye sahip din görevlilerinin yetiştirilmesi amacıyla, gerek ülkemizde, gerekse farklı ülkelerin kurumları ile yaptığı çalışmalar sonucunda bazı Balkan ve Avrasya ülkelerinde ikili protokoller imzalayarak, ilahiyat fakülteleri açmıştır. Dini eğitim hizmeti veren ilahiyat fakülteleri; Bulgaristan, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'da bulunmaktadır.¹⁹⁷

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı 2002 yılında Frankfurt Goethe Üniversitesi'yle birlikte bir protokol imzalayarak, Protestan İlahiyat Fakültesi'nin Din bilim ve Dinler Tarihi Kürsüsü bünyesinde İslam'la ilgili dersler verilmesi amacıyla Frankfurt Geothe Üniversitesi İslam Dini Vakıf Profesörlüğü kurmuştur. 2009 yılında İslam Dini ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsüne dönüştürülmüş ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nca vakfedilen bütün kadrolar bu enstitüye bağlanmıştır. Vakıf, Dünya dinleri arasındaki karşılıklı anlayışın teşvik edilmesi, ilahiyatlar arası bilgi alışverişinin sağlanması ve İslam dininin aslına uygun olarak bilimsel söylem çerçevesinde öğretilmesi amaçlanmaktadır. İslami disiplinlere vâkıf olan, dünyanın değerlerini bilen, İslam dinini layığıyla temsil edebilecek ve farklı toplum kesimlerine aktarabilecek vasıfta Müslüman insan kaynağını yetiştirmeyi amaçlayan vakıf, Almanya'nın İslam ilahiyatıdır. Bu enstitünün öğrenci profili %70 Türk kökenli öğrencilerden %30'u ise yabancı öğrencilerden oluşmaktadır. Enstitüden

¹⁹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www2.diyamet.gov.tr/DisIliskilerGenelMudurlugu/Sayfalar/IlahiyatFakulteleri.aspx> , (Erişim) 18 Nisan 2015.

¹⁹⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www2.diyamet.gov.tr/DisIliskilerGenelMudurlugu/Sayfalar/ImamHatipLiseleri.aspx> , (Erişim) 18 Nisan 2015.

¹⁹⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www2.diyamet.gov.tr/DisIliskilerGenelMudurlugu/Sayfalar/IlahiyatFakulteleri.aspx> , 18 Nisan 2015.

Müslüman olmayan öğrenciler istifade etmekte, Enstitü dini diploması görevini yerine getirmektedir.¹⁹⁸

GCCRIS

---

¹⁹⁸ M. Saim Yeprem, "Frankfurt Goethe Üniversitesi İslam Dini ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü", **Kelam Araştırmaları Dergisi**, C. 9, S.1, 2011, ss.11-36.

SONUÇ

Güç, belirli hedeflerin elde edilmesini sağlamak için diğerlerinin davranışlarını etkileme yeteneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak güç, ise bu yeteneği zor kullanmadan cazibeyle elde edilmesidir. Ülkelerin belirlenen hedefleri elde etmesi için yumuşak gücün kullanımı her geçen gün artmaktadır. Sert gücün kullanıldığı savaşlardan yumuşak gücün kullanıldığı savaşlara bir dönüşüm yaşanmaktadır. Sert güç daha maliyetli ve yıkıcı, yumuşak güç daha ucuz ve insandır. Güç daha iyi değerlendirilerek kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yapılmalıdır.

Türkiye'nin yumuşak güç unsurları ile desteklenen bir dış politikaya ihtiyacı vardır. Yumuşak güç ise günümüzde ekonomi, bilim, sanat ve eğitim öğretim eksenli bir şekilde var olmaktadır. Türkiye yumuşak güç bakımından azımsanmayacak bir coğrafyaya ve tarihe sahiptir. Türkiye'nin geçmiş tarihinde sıkı ilişkiler içerisinde olduğu ve sonrasında ihmal edilen bölgelerle yeniden bir bağ kurulmakta ve bu ülkelerle ilişkiler yeniden tesis edilmektedir. Türkiye son yıllarda daha önce izlenen dış politikanın aksine değer temelli bir dış politika tesis edilmektedir. Türkiye derin tarihsel ve kültürel bağlarıyla bu tür organizasyonlardan uzak durmamaktadır. Türkiye dünyanın farklı bölgelerinde bulunmuş bir tecrübeye sahiptir. Tevarüs ettiği tarihi ve kültür birikimine sahip ülkemiz yakın zamanda içine bulunduğu kapanmışlığı üzerinden atıp yeniden dünya ile buluşmaktadır.

Büyük hadiseler her zaman küçük hadiselerden vuku bulmaktadır sözünden hareketle bu kurumların yaptığı faaliyetleri küçük ve basit görmek büyük hezeyan olarak nitelendirilirken, tezde belirtilen kamu kurumları, dünya ile Türkiye'nin yeniden buluşmasına katkı yapacak kurumlardır olarak görülmektedir. Ayrıca Türkiye ulusal kültürü ve fikirleriyle evrensel değerlere ne kadar uyumlu olduğunu bu kurumların çalışmaları sayesinde tüm dünyaya tanıtmaktadır. Türkiye dünya ile bu kamu kurumları ile iletişim halinde kalmaya devam etmektedir ve bu iletişim sayesinde yumuşak gücü arttırmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısı sırasında geçici üyeliğin seçim yapılırken kullanılan 192 oyun 151'ini Türkiye'nin alması, Türkiye'nin yurt dışında yaptığı yumuşak gücünü arttırıcı faaliyetleriyle doğrudan ilişkilidir.

Bu kurumlar ellerindeki fırsatları makul ve imkanlar dahilinde en üst düzeyde değerlendirebilirse yakın zamanda uzun vadeli sonuçlar almak mümkündür. İnsanların kültürleri, renkleri, dilleri, mezhepleri, inançları ne olursa olsun geçmişte olduğu gibi yeniden hoşgörü ortamında yaşanabileceğinin göstergesi bu kurumlar olmaktadır. Türkiye'nin tüm dünyada yumuşak gücünün uygulayıcısı olan bu kurumlar kültürel işbirliğini ve barışı sağlamada etkin olmaktadır.

Bu kurumlar Türkiye'yi dünyaya daha çok açmaktadır. Bir ülke kendi dışında ne kadar çok takipçi ve kendisini bilen insan sayısını arttırırsa o kadar şeffaflaşır. Türkiye'yi bilen, Türkiye'yi ziyaret eden, Türkiye'de eğitim gören bireylerin, Türkiye algıları uluslararası ilişkiler bakımından önemlidir. Bir ülkenin bilinir olması, takip edilmesi ve takdir edilmesi o ülkenin meşru faaliyetlerinin önünü açmaktadır. Türkiye'nin uzun vadeli bu yatırımları, Türkiye'nin demokrasisi, ekonomisi ve değerleri uluslararası arenada görünürliğini arttıracaktır. Farklı ülkelerin öğrencilerinin ülkemizde eğitim görmesi, farklı kültürlerin temsilcileriyle bir arada bulunması günümüz dünyasında eksikliği hissedilen hoşgörü, çok kültürlülük ve birlikte yaşama anlayışının gelişmesine katkı sağlayacaktır.

YTB'nin lobicilik, diaspora ve tek taraflı öğrenci hareketliliği, YEE'nin kültürel diplomasi faaliyetleri, TİKA'nın yatırım diplomasisi, MEB'in eğitim öğretim diplomasisi ve rehberlik desteği, DİB'in dini eğitim, dini diplomasi faaliyetleri Türkiye'ye ticari ve ekonomi alanlarında prestij kazandıracak, dünya aktörleri arasında Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli dış politikasına fayda sağlayacaklardır.

Türkiye'nin yürüttüğü uluslararası eğitim faaliyetleri genel olarak bölge ülkelerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Örneğin; 2012 yılında balkanlar genelinde yapılan bir algı çalışmasında Müslüman olsun Hristiyan olsun hemen hemen bütün ülke ve topluluklardaki Türk ve Türkiye algısının % 50'lerden yüksek olduğunu, Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak balkanlarda etkili bir devlet olduğu görülmektedir.¹⁹⁹

Türkiye'deki karar alıcılar, aydınlar, dış politika uzmanları Türkiye'nin yumuşak gücünü farklı bölgelerde kullanmasının dış politikada başarı getireceğini savunmaktadırlar. Uluslararası eğitim faaliyeti yapan kamu kurumları Ortaasya'dan

¹⁹⁹ M. Sadi Bilgiç ve Salih Akyürek, **Balkanlarda Türkiye ve Türk Algısı**, İstanbul: Bilgesam, 49, 2012, s.93.

Afrika'ya, Balkanlardan Ortadoğu'ya uzanan geniş bir coğrafyada seslerini duyurmaktadır. Bu kurumlar misyonlarının gereğini yerine getirirken son derece etkin olmaktadır. Ancak bu kurumlar etkililiklerini arttırmak için proje ve politikalarını dünya ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda planlamalı ve mümkünse proje ve politikaları uygularken yerel insiyatifleri dikkate alınmalıdır. Türkiye'nin bu türlü insani politikaları, dünyada yaşanan olumsuz olaylar karşısındaki tutumu ve tavrı başka ülkelerin halkı ve yöneticileri nezdinde olumlu bir tablo çizmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akçay, E. (2012). **Türk Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi.

Arı, T. (2012). **Uluslararası İlişkilere Giriş** (3.basım). Bursa: MKM.

Başak, C. (2010). **Uluslararası Örgütler** (1.basım). Ankara: Seçkin.

Burchill, S., Linklatern A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M. ve diğerleri. (2013). **Uluslararası ilişkiler teorileri**. Ali Aslan, Muhammed Ali Ağcan (Çev.). İstanbul: Küre.

Çabuk, Ç. (2014). **Yumuşak Güç** (1.basım). İstanbul: Profil.

Çakmak, H. (Ed.) (2014). **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**. İstanbul: Doğu.

Davutoğlu, A. (2013). **Stratejik Derinlik** (84. basım). İstanbul: Küre.

Davutoğlu, A. (2011). **Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar** (1. basım). İstanbul: Küre.

Demir, V. (2012). **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç** (1.basım). İstanbul: Beta.

Demirtepe T, M., Bal, İ. (Ed.) (2012). **Usak Yearbook of Politics and International Relations**. Ankara: Usak.

Erzen, M. Ü. (2014). **Kamu Diplomasisi** (2. basım). İstanbul: Derin.

Griffiths, M., O'callaghan, T., Roach, S. C. (2013). **Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**. Cesran (Çev.). Ankara: Nobel.

Hale, W. (2003). **Türk Dış Politikası 1774-2000**. Petek Demir (Çev.). İstanbul: Mozaik.

Karasar, N. (2014). **Bilimsel Araştırma Yöntemi "Kavramlar İlkeler Teknikler"**(26. Basım). Ankara: Nobel.

Nye, J. S. (1990). **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**. Newyork: Basic.

Nye, J. S. (2003). **Amerikan Gücünün Paradoksu**. Gürol Koca (Çev.). İstanbul: Literatür.

Nye, J. S. (2005). **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**(1.Basım). Rayhan İnan Aydın (Çev.). Ankara: Elips.

Nye, J. S. (2011). **The Future of Power**. New York: Public Affairs.

Öztürk A. ve Öztürk T. E. (2012). **Kamu Diplomasisi**. İstanbul: Tasam.

Sancar, G. A. (2012). **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**. İstanbul: Beta.

Sander, O. (2000). **Siyasi Tarih 1918-1994**. Ankara: İmge.

Yılmaz, S. (2008). **Güç ve Politika**. İstanbul: Alfa.

Yılmaz, S. (2012). **Akıllı Güç**. İstanbul: Kumsaati.

TEBLİĞ VE MAKALELER

Bozdağ, B. (2013). “AK Parti Hükümetleri Döneminde Yurt Dışındaki Vatandaş, Soydaş ve Akraba Topluluklarla Kurulan Bazı Köprüler”. **Yeni Türkiye Dergisi**, (53). 71-74.

Chachage, S. L. (2005). “Dış Yardım ve Afrika’nın Kalkınması”. Gökhan Yivciğer (Çev.). **I. Uluslararası Türk-Afrika Kongresi Tebliğler**, 23-24 Kasım 2005. İstanbul.

Çam, S. (2013). “TİKA ve Türk Dünyası: Eskimeyen Vizyon, Daimi İşbirliği veya Yardımlaşmada Türk Modeli”. **Yeni Türkiye Dergisi**, (53). 792-809.

Çavuş, T. (2012). “Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kullanımı”. **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2(2), 23-37.

Davutoğlu, A. (2008). “Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment Of 2007” **Insight Turkey**, 10, 77-96.

Demirtepe, M. T., Özertem, H. S. (2013). “Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin’in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”. **Bilig Dergisi**, (65).

<http://kutuphane.dogus.edu.tr/makale/13010549/2013/sayi65/M0016226.pdf>

Develi, H. (2013). “Yunus Emre Enstitüsü ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi”. **Yeni Türkiye Dergisi**, (53). 810-823.

Doğan, N. (2006). “Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı ve New Haven Ekolü: Eleştirel Bir Giriş”. **C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 7 (1). 103-113.

Durmuş, M., ve Yılmaz, H. (2013). “Türkiye’nin Bağımsızlıkları Sonrası Orta Asya Cumhuriyetlerine Yönelik Dış Politikası ve Bölgeye Dönük Faaliyetleri”. **Yeni Türkiye Dergisi**, (53). 110-136.

Dursun, H. (2006). “Dış Yardımla Ekonomik Büyüme ve Kalkınma”. **Kamu-İş Dergisi**, 8 (4). <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/846.pdf>

Erdoğan, A. (2014). “Türkiye’de Yükseköğretimin Gündemi için Politika Önerisi”. **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 4(1). 1-17.

Gallarotti, G. M. (2011). “Soft Power: What it is, Why it’s Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”. **Journal of Political Power**. 4(1). 25-47.

Karagül, S. (2013). “Türkiyenin Balkanlardaki Yumuşak Güç Perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı”. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, 8 (1). 79-102.

Kardaş, T., ve Erdağ R. (2012). “Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA”. **Akademik İncelemeler Dergisi**, 7 (1). 167-193. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/akademikincelemeler/article/viewFile/5000049685/5000046986>

Kalın, İ. (2011). “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”. **Perceptions**, Autumn, 16(3). 5-23.

Kavak, Y. ve Baskan, G. A. (2001). “Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (20). 92-103.

Köse, T. (2014). “Türkiye’nin Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesindeki Gücü: Zorlayıcı Olmayan Gücün İmkan ve Sınırları”. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 11 (41). 29-61.

Nye, J. S. (2011). “The Future of Power. Pasific Forum CSIS”. 11 (8). http://csis.org/files/publication/issuesinsights_vol11no08.pdf

Oktay, E. (2012). “NATO’nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisinin Artan Rolü”. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 9 (34). 125-149.

Özdemir, H. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 63 (3). 113-144. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/935/11654.pdf>

Özkan, İ. (2003). “Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklardan Gelen Burslu Öğrencilerin Meseleleri Ve Çözüm Teklifleri”. **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, 4, s. 141-150.

Üçkuş, Ö., Kendirci, B. (2012). “Teoriden Uygulamaya Dış Yardım”. **Sayıştay Dergisi**, (86). 57-77.

<http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der86m3.pdf>

Yıldırım, S. P. (2013). “Türk dünyası Araştırmaları Vakfı ve Çalışmalarının Kısa Bir Özeti”. **Yeni Türkiye Dergisi**, (53). 831-837.

Yılmaz, S. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç ve Güç Dengesinin Evrimi”. **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 1 (1). 27-65.

Yılmaz, S. (2011). “Yumuşak Güç ve Evrimi”. **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, 3 (12). 31-36.

Yurtnaç, K. (2013). “Türkiye’nin Soydaş ve Akraba Topluluklara Yönelik Politikaları”. **Yeni Türkiye Dergisi**, S.53, 2013, 800-809.

RAPORLAR

Anaz, N. (2013). **ABD Örneğinde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika**. Ankara: Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi.

Aydoğan, B., Aydın, H. (2011). **Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik**. İstanbul: Ekopolitik.

<http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30535980/110609180342.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMTNPEA&Expires=1440963113&Signature=7dDc3O4pWXObZ%2FAMWJoVIPTFaXU%3D&response-content-disposition=inline>

Bilgiç M. S., Akyürek S. (2012). **Balkanlarda Türkiye ve Türk Algısı**. İstanbul: Bilgesam.

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği. (2010). **Yükselen Değer Türkiye**. İstanbul: Müsiad.

Öztürk, H., Öztürk, S. (2012). **Türkiye’nin Dış Yardım Stratejisi: Sorunlar ve Öneriler**. İstanbul: Bilgesam.

İNTERNET SİTELERİ

Akçadağ, E. (2010). **Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi**. 14 Kasım 2014 tarihinde <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> adresinden erişildi.

Kalın, İ. **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**. 20 Ocak 2015 tarihinde <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> adresinden erişildi.

Sandıklı, A. (2013). **Yumuşak Güç Savaşları**. 17 Şubat 2015 tarihinde <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-201409106guvenlik-11.pdf> adresinden erişildi.

TEZLER

Ankara, F. (1973). **Dış Yardımda Etkenlik ve Türkiye**. DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.

Keklik, S. (2011). **Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Dış Yardımların Rolü ve Etkisi**. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Kurtuluş, B. (2014). **21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması**. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Küçükbayrak, İ. (2010). **Uluslararası İlişkilerde Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar: ABD ve Türkiye Örneği**. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Mahmat, K. (2008). **Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Yardımları: Orta Asya Cumhuriyetler Örneği**. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Öztürk, S. (2014). **Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasında Değişim**. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

Şahin, S. (2013). **Türkiye'de Kalkınma ve İşbirliği Dış Yardımlarının Kurumsallaşması**. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, S. (2014). **Rusya'nın Avrasya Politikasında Yumuşak Güç: İmkânlar ve Sınırlar**. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

GAZETELER

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=198820> erişim tarihi 31.03.15 Joseph S. Nye, the **DailyStar**, 06.09.2006 “Yumuşak güce daha fazla başvurmalıyız”, (16/09/2006, çev. **Radikal** gazetesi)

FAALİYET RAPORLARI

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2014). **2014 Faaliyet Raporu**. Ankara: DİB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). **2014 Faaliyet Raporu**. Ankara: MEB:

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2011). **Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011**. Ankara: TİKA.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2012). **Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2012**. Ankara: TİKA.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2011). **2011 Faaliyet Raporu**. Ankara: TİKA.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2012). **2012 Faaliyet Raporu**. Ankara: TİKA.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2013). **2013 Faaliyet Raporu**. Ankara: TİKA.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2014). **2014 Faaliyet Raporu**. Ankara: TİKA.

Yunus Emre Enstitüsü. (2014). **2014 Faaliyet Raporu**. Ankara: YEE.

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2013). **2013 Faaliyet Raporu**. Ankara: YTB.

ÖZGEÇMİŞ**Adı ve Soyadı: Sema ER****Doğum Yeri ve Tarihi: Kelkit-20.01.1988****Öğrenim Durumu:**

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	Marmara Üniversitesi	2011

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Millî Eğitim Bakanlığı	Millî Eğitim Uzman Yardımcısı	2012+

E-Posta: semaer@meb.gov.tr**Telefon: (554) 961 3210****Tarih:01/07/2015**

TURNİTİN ORİJİNALLİK RAPORU

Tez Sema Er tarafından

Tez Tarama (SBE tez) den

- 01-Eki-2015 12:25 EEST' de işleme konu
- NUMARA: 578272560
- Kelime Sayısı: 15264

Benzerlik Endeksi

%15

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:

%14

Yayınlar:

%4

Öğrenci Ödevleri:

%5